

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาระดับการใช้ปัจจัยการบริหาร การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารและการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและต้องการทราบว่าปัจจัยการบริหารด้านใดที่ส่งผลต่อการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเชิงเทรา เขต 2 เพื่อให้สอดคล้องและครอบคลุมประเด็นในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงนำเสนอการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่อไปนี้

- 2.1 หลักสูตร
- 2.2 การพัฒนาหลักสูตร
- 2.3 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 2.4 แนวนโยบายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 2.5 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544
- 2.6 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545
- 2.7 ปัจจัยการบริหาร
- 2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.9 สรุปกรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 หลักสูตร

2.1.1 ความหมายของหลักสูตร

นักการศึกษา นักวิชาการและได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้อย่างหลากหลายดังนี้ ทาบา (Taba, 1962, p.10) กล่าวว่า หลักสูตรคือ แผนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย จุดประสงค์และจุดหมายเฉพาะการเลือกและการจัดเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอนและ ประเมินผล

บันลือ พุกกะวัน (2539, หน้า 86) ได้สรุปความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมและประสบการณ์ที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน แต่ระดับตามระยะเวลาที่กำหนด

สุมิตร คุณากร (2532, หน้า 2) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง โครงการการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษาตามที่กำหนดไว้

กรมวิชาการ (2538, หน้า 2) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง นโยบาย กำหนดหรือแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ ๆ คือ จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ และกิจกรรม รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น คู่มือหลักสูตร คู่มือครู แนวการสอน เป็นต้น

บ็อบบิท (Bobbitt, 1981, p. 42) ให้ความหมายว่า หลักสูตร คือ รายการของสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กและเยาวชนต้องทำและมีประสบการณ์ ด้วยวิธีการพัฒนาความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวได้ดี เพื่อสามารถดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่ได้

สงัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 16) กล่าวว่า ถึงแม้จะมีคำนิยามหลักสูตรที่แตกต่างกัน แต่นักปราชญ์ทางหลักสูตรก็ได้ยอมรับคำนิยามของหลักสูตร ซึ่งกล่าวมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังต่อไปนี้

- 1) หลักสูตรคือสิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชา ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่ได้จัดเรียงลำดับความยากง่าย หรือเป็นขั้นตอนอย่างดีแล้ว
- 2) หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์ทางการเรียนซึ่งได้วางแผนไว้เป็นการล่วงหน้า เพื่อมุ่งหวังจะให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ
- 3) หลักสูตร เป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นสำหรับให้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน
- 4) หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียน ซึ่งเขาได้ทำ ได้รับรู้และได้ตอบสนองต่อการแนะนำแนวทางของโรงเรียน

วิชัย ดิสสระ (2535, หน้า 19) ให้ความหมายว่า หลักสูตร ประกอบด้วยประสบการณ์ในการเรียนทั้งมวลที่นักเรียนพึงได้รับจากโรงเรียน

กิตติพิศ ศิริสูตร (2535, หน้า 12) กล่าวว่า หลักสูตรมีความหมายครอบคลุมตั้งแต่ เอกสาร แนวทางการจัดการศึกษาแต่ละระดับซึ่งประกอบด้วยกลุ่มวิชา ขอบข่ายของเนื้อหาวิชา จุดหมาย โครงสร้าง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และรวมถึงมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนและเกิดการ

เรียนรู้ เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดี สามารถนำไปพัฒนาการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

วารภรณ์ บางเลี้ยง (2535, หน้า 13) กล่าวว่าหลักสูตรหมายถึงมวลประสบการณ์ต่าง ๆ โครงการเตรียมเด็กและเยาวชน เอกสารที่กำหนดโครงการศึกษา หรือแผนที่แสดงถึงจุดหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ตั้งไว้ และให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพของสังคม

ธำรง บัวศรี (2542, หน้า 7) ได้กล่าวว่า หลักสูตรคือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้น เพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหา กิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดให้กับผู้เรียน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถ และประสบการณ์ต่าง ๆ พร้อมทั้งสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

2.1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร มีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตร มีผู้ให้แนวคิดในการจำแนกองค์ประกอบของหลักสูตรที่มีลักษณะแตกต่างกันไป แต่ในหลักการและสาระสำคัญจะมีความสอดคล้องกัน ซึ่งนักการศึกษาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรดังนี้

ทาบ (Taba, 1962, p.425) ได้กล่าวว่าหลักสูตรทุกรูปแบบนั้นควรประกอบด้วย จุดประสงค์ทั่วไป จุดประสงค์รายวิชา (Objectives) เนื้อหา (Subject Matter) วิธีการสอนและการจัดดำเนินการ (Method and Organization) และการประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation) ธำรง บัวศรี (2532, หน้า 7-8) กล่าวว่าหลักสูตรประกอบด้วย 1) จุดหมายของหลักสูตร 2) จุดประสงค์ของการเรียนการสอน 3) เนื้อหาสาระและประสบการณ์ 4) วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน 5) การประเมินผล ส่วนบุญมี เณรยอด (ม.ป.ป, หน้า 5) ได้เสนอความคิดว่าหลักสูตรควรประกอบด้วย 1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2) เนื้อหาของหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปใช้ 4) การประเมินผล สัจด์ อุทรานันท์ (2532, หน้า 235 – 241) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่าควรประกอบด้วย 2 ส่วนใหญ่ คือ 1) ส่วนประกอบที่จำเป็นสำหรับหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระและประสบการณ์เรียนรู้และการประเมินผล 2) ส่วนประกอบอื่นที่น่าจะบรรจุไว้ในหลักสูตร ได้แก่ เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตรการเสนอแนะแนวทางในการจัดการเรียนการสอนการเสนอแนะการใช้สื่อการเรียนการสอนการเสนอแนะเกี่ยวกับการช่วยเหลือและส่งเสริมผู้เรียน นอกจากนี้ สิริพร บุญญานันต์ (2529, หน้า 5) ได้กล่าวถึง

องค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 8 ประการคือ 1) จุดหมาย 2) หลักการ 3) โครงสร้าง 4) จุดประสงค์ การเรียนรู้ 5) เนื้อหา 6) สื่อการเรียน 7) วิธีสอน 8) การประเมินผล

จากแนวคิดเกี่ยวกับขององค์ประกอบของหลักสูตรที่กล่าวมาข้างต้นสรุปสาระสำคัญ โดยทั่วไปขององค์ประกอบหลักสูตรได้ดังนี้ 1) หลักการ 2) จุดหมาย 3) โครงสร้าง 4) เนื้อหาวิชา 5) กระบวนการเรียนการสอน 6) สื่อการเรียนการสอน 7) การประเมินผล

2.1.3 ความสำคัญของหลักสูตร หลักสูตรนับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา ของสถานศึกษา มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

เอลลิส โคแกนและฮาเว (Ellis, Kogan & Howey, 1981, p. 341) กล่าวว่าหลักสูตร เป็นที่รวมของวิชาและประสบการณ์ทั้งหมด พร้อมกับแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน สุมิตร คุณานุกร (2523, หน้า 2) กล่าวว่า การจัดการ ศึกษาในประเทศใดก็ตามจะไม่สำเร็จลุล่วงไปตามที่กำหนดไว้ถ้าไม่มีหลักสูตรเป็นโครงการและ เป็นแนวทางในการให้การศึกษา สำหรับ สันต์ ชรรณบำรุง (2527, หน้า 9- 10) กล่าวถึง ความสำคัญของหลักสูตรไว้ 9 ประการ ดังนี้ 1) หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้ แนวทางปฏิบัติงานของครูเพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการ เรียนการสอนและการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง 2) หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการ สอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาของชาติ 3) หลักสูตรเป็นเอกสารของทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่ทำการเกี่ยวข้องกับ การศึกษาปฏิบัติตาม 4) หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาเพื่อควบคุมการเรียนการสอนใน สถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ และยังเป็นมาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ ของการศึกษาของรัฐให้แก่สถานศึกษา 5) หลักสูตรเป็น แผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษาที่จะอำนวยความสะดวกและควบคุมดูแลติดตามผล ให้ เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาล 6) หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริม ความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา 7) หลักสูตรจะกำหนด ลักษณะและรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นไปในรูปใด 8) หลักสูตรจะกำหนดแนวทาง ให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมอันเป็นการพัฒนา กำลังซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ผล 9) หลักสูตรจะเป็นสิ่งบ่งชี้ถึง ความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศใดจัดการศึกษา โดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพทันต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงย่อมได้ กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูง ส่วน กาญจนา คุณารักษ์ (2543, หน้า 38) กล่าวว่า หลักสูตรเป็น หัวใจของการศึกษาในการช่วยพัฒนาบุคคลในทุก ๆ ด้าน สร้างคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็น

ผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต ช่วยทำให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเอง รู้จักกำหนดแนวทางในการประกอบอาชีพตามความสามารถ นับเป็นกำลังสำคัญทางสมองและทางเศรษฐกิจของชาติที่จะนำประเทศไปสู่ความเจริญในทุก ๆ ด้าน หลักสูตรทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงได้เพราะหลักสูตรเป็นตัวกำหนดทิศทางในการเรียนการสอนและในทางกลับกันสังคมก็ทำให้หลักสูตรต้องเปลี่ยนแปลงเช่นกัน

ดังนั้นความสำคัญของหลักสูตรจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาอย่างแท้จริง ถ้าไม่มีหลักสูตรการที่จะให้การศึกษาแก่เยาวชนและประชากรของชาติย่อมกระทำไม่ได้ (ธีรารัง บัวศรี, 2542, หน้า 10) เพราะหลักสูตรเป็นเครื่องชี้ทางในการปฏิบัติงานของครู ช่วยให้ครูสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข (น้ำอ้อย ใจแสน, 2546, หน้า13) ซึ่งจะส่งผลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พร้อมที่จะไปพัฒนาประเทศชาติต่อไป

2.2 การพัฒนาหลักสูตร

2.2.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรถือเป็นภารกิจที่สำคัญในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาทุกแห่งเพราะหลักสูตรต้องมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของสังคม จึงมีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้หลายกรณีดังนี้

กู๊ด (Good, 1973, pp.157-158) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรเกิดขึ้นได้ใน 2 ลักษณะคือ การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรเป็นวิธีการพัฒนาหลักสูตรอย่างหนึ่ง เพื่อให้เหมาะสมกับโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน จุดมุ่งหมายของการสอนวัสดุอุปกรณ์ วิธีสอนรวมทั้งการประเมินผล ส่วนคำว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึงการแก้ไขหลักสูตรให้แตกต่างไปจากเดิม เป็นการสร้างโอกาสทางการเรียนขึ้นใหม่

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974, p.7) ให้คำจำกัดความของการพัฒนาหลักสูตรว่าหมายถึงการจัดทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน การพัฒนาหลักสูตรอาจหมายถึงการสร้างเอกสารอื่น ๆ สำหรับนักเรียนด้วย

ทาบ (Taba, 1962, p.454) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึงการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรให้ได้ผลดียิ่งขึ้นทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชาการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผลอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ หรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมดตั้งแต่จุดมุ่งหมาย วิธีการ และ

การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะมีผลกระทบทางด้านความคิดและความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตรหมายถึงการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วน โดยไม่เปลี่ยนแปลง แนวความคิดพื้นฐานหรือรูปแบบของหลักสูตร

สังค อุทรานันท์ (2532, หน้า 30) กล่าวว่าการพัฒนาหลักสูตรมีความหมายอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1) การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือสมบูรณ์ขึ้น และ 2) การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐาน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2520, หน้า 10) กล่าวว่าการพัฒนาหลักสูตรคือการพยายามวางโครงการ ที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตรงตามจุดหมายที่กำหนดไว้ หรือการพัฒนาหลักสูตรและการสอน คือระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการสอน การกำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุง ตำราแบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียนต่าง ๆ การวัดและการประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไขและการให้การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนา หลักสูตรและการสอน รวมทั้งการบริหารและบริการหลักสูตร

2.2.2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยขั้นตอน ที่สำคัญหลายขั้นตอนแตกต่างกันไปตามนักการศึกษาที่เชี่ยวชาญได้นำเสนอไว้เป็นทฤษฎี การพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

ทาบ (Taba, 1962, p. 28) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 8 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สํารวจวิเคราะห์สภาพ ปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม รวมทั้งศึกษาพัฒนาการของผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนธรรมชาติของความรู้ เพื่อนำมาเป็นแนวทางกำหนดจุดประสงค์

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ของการศึกษาให้สอดคล้องกับ ความต้องการของสังคม

ขั้นตอนที่ 3 คัดเลือกเนื้อหาวิชาที่จะนำมาสอน โดยเลือกเนื้อหาให้ตรงกับ ความจำเป็นของสังคม

ขั้นตอนที่ 4 จัดลำดับเนื้อหาสาระโดยพิจารณาความยากง่ายของสาระวิชาว่าจะไร ควรเรียนก่อนหรือหลัง

ขั้นตอนที่ 5 คัดเลือกประสบการณ์เรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อที่จะให้เนื้อหาวิชาและ กระบวนการเรียนรู้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 จัดลำดับขั้นของประสบการณ์การเรียนรู้ โดยพิจารณาว่าประสบการณ์ ใดจะให้กับผู้เรียนก่อนหรือหลัง

ขั้นตอนที่ 7 ประเมินผลเนื้อหาวิชาหรือประสบการณ์ว่าได้ทำให้เกิดการเรียนรู้

ตามที่ได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้หรือไม่ และพิจารณาว่าจะใช้วิธีการประเมินผลอย่างไร

ขั้นตอนที่ 8 ตรวจสอบความคงที่และความเหมาะสมในแต่ละวัน เพื่อดูว่าเนื้อหาที่จัดขึ้นสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายหรือไม่ กิจกรรมสอดคล้องกับเนื้อหาหรือไม่ มีความเหมาะสมเพียงใด

สังค อุทรานันท์ (2532, หน้า 38 – 43) ได้นำเสนอขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตร ไม่ว่าจะเป็นการร่างหลักสูตรขึ้นมาใหม่หรือ การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น จำเป็นต้องคำนึงถึงข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตรคือ ข้อมูลทางด้านประวัติและปรัชญาทางการศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน และทฤษฎีการเรียนรู้ ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม และข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติของเนื้อหาวิชา ซึ่งจะช่วยให้สามารถจัดหลักสูตรให้สนองกับความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร หลังจากได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล และได้ทราบสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมและผู้เรียนแล้วก็จะถึงขั้นของการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นการมุ่งแก้ปัญหาและสนองความต้องการที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล

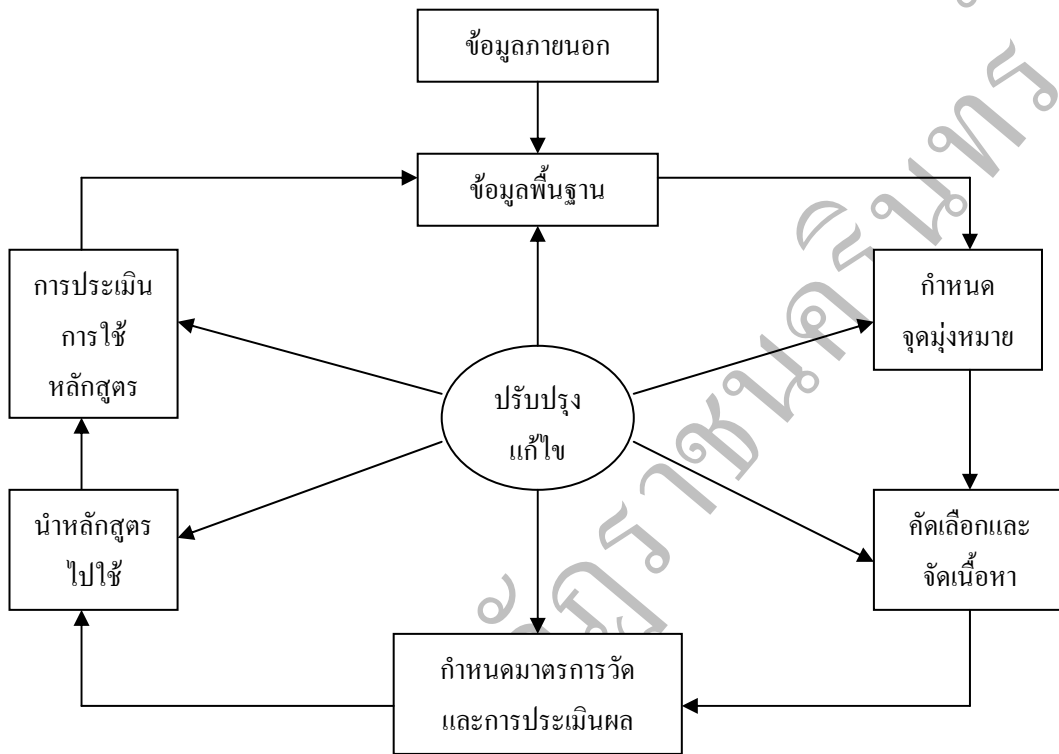
ขั้นตอนที่ 3 การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งจะต้องผ่านการพิจารณากันกรองถึงความเหมาะสม และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดได้

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล เป็นการกำหนดมาตรการให้ทราบว่าควรจะวัดและประเมินผลอะไรบ้าง จึงจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 5 การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนของการนำเอาหลักสูตรไปสู่ภาคปฏิบัติ หรือไปสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน โดยอาศัยกิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ หลายประเภท เช่น การจัดทำเอกสารและคู่มือการใช้หลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและการบริการหลักสูตร การดำเนินการสอนตามหลักสูตร การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินผลการใช้หลักสูตร เพื่อให้ทราบว่าผลผลิตที่ได้จากหลักสูตรนั้นเป็นไปตามเจตนารมณ์หรือจุดมุ่งหวังของสังคมและผู้เรียนเพียงใด ถ้าพบข้อบกพร่องหรือมีจุดอ่อนตรงไหนก็จะต้องปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป

ขั้นตอนที่ 7 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสมหรือให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมมากขึ้น เพื่อให้การใช้หลักสูตรบรรลุตามเป้าหมาย

ภาพ 2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ สงัด อุทรานันท์
(ที่มา : สงัด อุทรานันท์, 2532, หน้า 39)

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2533, หน้า 1) ได้นำเสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรไว้ 3 ระบบ โดยเริ่มต้นจากการร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้ และระบบการประเมินหลักสูตร จากกระบวนการดังกล่าวสามารถนำเสนอ ดังภาพ 3 ดังนี้

ภาพ 3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ วิชัย วงษ์ใหญ่
 (ที่มา : วิชัย วงษ์ใหญ่, 2533, หน้า 38)

สุมิตร คุณานุกร (2523, หน้า 5-8) เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร
- ขั้นตอนที่ 2 การเลือก การจัดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์
- ขั้นตอนที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้
- ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลหลักสูตร
- ขั้นตอนที่ 5 การปรับปรุงหลักสูตร

ธำรง บัวศรี (2542, หน้า 152) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการทำหลักสูตรต้นแบบไว้ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
- ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดจุดหมายของหลักสูตร
- ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดรูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร
- ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดจุดประสงค์รายวิชา
- ขั้นตอนที่ 5 การเลือกเนื้อหา
- ขั้นตอนที่ 6 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้
- ขั้นตอนที่ 7 การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้
- ขั้นตอนที่ 8 การกำหนดยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
- ขั้นตอนที่ 9 การประเมินผลการเรียนรู้
- ขั้นตอนที่ 10 การจัดทำวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

วิชัย ประสิทธิ์วิไลเวชช์ (2542, หน้า 115-117) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรมีลำดับดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 การตั้งคณะกรรมการ
- ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
- ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- ขั้นตอนที่ 4 การออกแบบหลักสูตร
- ขั้นตอนที่ 5 การนำหลักสูตรไปใช้
- ขั้นตอนที่ 6 การประเมินหลักสูตร
- ขั้นตอนที่ 7 การตัดสินใจต่อหลักสูตร

จากแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสามารถสรุปขั้นตอนกระบวนการพัฒนาหลักสูตรได้ 6 ขั้นตอนดังนี้ คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) การกำหนดจุดมุ่งหมายหลักสูตร 3) การออกแบบหลักสูตร 4) การนำหลักสูตรไปใช้ 5) การประเมินผลหลักสูตร และ 6) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

2.3 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ประเทศไทยมีประชากรที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นตามภูมิภาคต่างๆ เช่น ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ แต่ละท้องถิ่นมีความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ ศิลปหัตถกรรม คติความเชื่อ และการจัดระบบความสัมพันธ์จนกลายเป็นการดำรงชีพที่แตกต่างกัน ในแต่ละชุมชนจะมีการสร้างองค์ความรู้โดยบุคคลหรือกลุ่มชนในชุมชนท้องถิ่น สังคมเป็นประสบการณ์ที่เรียกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สังคมไทยปัจจุบันไม่ค่อยเห็นความสำคัญกัน ดังนั้นในการจัดการศึกษา จึงพบปัญหาคือ ผู้ที่เรียนจบการศึกษาแล้วจะไม่มีความรู้เรื่องของท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งปัญหานี้ลุกลามไปถึงระดับประเทศซึ่งจะเห็นได้จากการที่คนในประเทศเราไม่รู้จักตนเองและขาดจุดยืนของตนเอง ส่วนใหญ่พอจบการศึกษาแล้วจะละทิ้งท้องถิ่นของตนไปทำมาหากินที่อื่น แต่ปัญหานี้มีที่ท่าจะมีทางออกไปในทิศทางที่ดีกล่าวคือ ได้มีการระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 27 โดยกำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วยอย่างยิ่งและเห็นว่าถึงเวลาแล้วที่ผู้มีส่วนร่วมการจัดการศึกษาคควรจะพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับท้องถิ่นตนเองและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งในที่นี้ผู้เขียนจึงใคร่ขอนำเสนอในประเด็นเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตร หลักสูตรท้องถิ่นความจำเป็นของการมีหลักสูตรท้องถิ่นขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นพอสังเขปดังนี้

2.3.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีนักการศึกษา นักวิชาการให้ความหมายไว้ดังนี้

สุมิตร คุณานุกร (2523, หน้า 183) กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า หมายถึงการพัฒนาหลักสูตรในระดับจังหวัด ระดับโรงเรียนและระดับชั้นเรียน ซึ่งเอกสารหลักสูตรที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรในระดับหลักสูตรท้องถิ่นได้แก่ ประมวลการสอน โครงการสอน และบันทึกการสอน

นิคม ชมพุลวง (2545, หน้า 89) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหมายถึง การที่ท้องถิ่นปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม ปรับรายละเอียดของเนื้อหาพัฒนาการเรียนการสอนและการจัดทำรายละเอียดเนื้อหาวิชาขึ้นใหม่เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยสัมพันธ์กับหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท

2.3.2 เหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จากสภาพสังคมและเศรษฐกิจในแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกันดังนั้นหลักสูตรท้องถิ่นของแต่ละที่จึงแตกต่างกันและเหมาะสมกับท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ การพัฒนาหลักสูตรสำหรับท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยบางประการเป็นตัวกำหนด เช่น สภาพทางภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นที่ตั้ง ซึ่งอาจใช้ในการแบ่งเขตการจัดการศึกษาและความแตกต่างกันของสภาพวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจของกลุ่มคนในแต่ละพื้นที่ ประกอบกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดทำขึ้นโดย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้รับการพัฒนาขึ้นนั้นถือเป็นหลักสูตรแกนกลาง ที่เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนทั่วทุกภูมิภาคในประเทศไทย โดยมีเป้าหมายสุดท้าย คือ การให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติ หรือมีคุณลักษณะร่วมบางประการที่เหมือนกัน แต่อย่างก็ตามในสภาพความเป็นจริง พื้นฐานทางด้านวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจในประเทศไทยย่อมมีความหลากหลายแตกต่างกันออกไปในแต่ละพื้นที่ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนให้กับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่ในพื้นที่ที่มีปัจจัยพื้นฐานแตกต่างกัน โดยใช้หลักสูตรกลางเพียงอย่างเดียว จึงเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมยิ่ง ถึงแม้ภาพรวมของวัฒนธรรมในสังคมไทย จะมีลักษณะร่วมที่เหมือนกันแต่หากพิจารณาภาพย่อยแล้วจะพบกับวัฒนธรรมและสังคมท้องถิ่นที่มีลักษณะเด่นเฉพาะตัวกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ดังนั้นการไม่นำวัฒนธรรมและสภาพสังคมและเศรษฐกิจและภูมิปัญญาท้องถิ่นมากำหนดไว้ในหลักสูตรจึงเป็นการจัดการศึกษาที่ละเลยความเป็นไทย ทำให้คนไทยขาดความรู้เกี่ยวกับตนเอง และองค์ความรู้ที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ นอกจากนี้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพโดยเป็นไปตามทิศทางการพัฒนาประเทศนั้น ก็ควรมีจุดเน้นที่ต่างกันออกไปในแต่ละพื้นที่ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของไทยอยู่บนฐานของอาชีพเกษตรกรรม แต่การศึกษาไทยที่ผ่านมาจะเน้นการผลิตคนให้มีศักยภาพเพียงพอสำหรับการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมและการให้บริการ ทั้งที่ในสภาพความเป็นจริงแต่ละพื้นที่เรายังต้องการผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีความแตกต่างกันในการพัฒนาอาชีพของคนไทยในด้าน การทำนา ทำสวนยาง สวนปาล์ม สวนผลไม้ ทำการประมง เลี้ยงสัตว์ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพพื้นฐานที่เพียงพอสำหรับนำไปเป็นต้นทุนสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจในแต่ละลักษณะท้องถิ่น

กล่าวโดยสรุป ความจำเป็นของการมีหลักสูตรท้องถิ่นก็เนื่องจากหลักสูตรแกนกลางซึ่งเป็นหลักสูตรระดับชาติ ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง อันเนื่องมาจากความต้องการของแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน จึงต้องมีการนำหลักสูตรระดับชาติมาปรับให้เหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Beauchamp (1968, p. 212) ที่กล่าวว่า โรงเรียนแต่ละแห่งมีหน้าที่จัดการศึกษาให้เหมาะสมกับชุมชนนั้นๆ เพราะชุมชนมีสภาพปัญหาและความต้องการแตกต่างกัน ท้องถิ่นควรต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

2.3.3 ลักษณะของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

อุดม เขยกิจวงศ์ (2545, หน้า 21- 33) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถดำเนินได้ใน 3 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ประกอบด้วย

1) การสำรวจสภาพปัญหาชุมชน เป็นการศึกษาข้อมูลความเป็นอยู่ของชุมชนเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

2) การวิเคราะห์สภาพปัญหาชุมชนและความต้องการของผู้เรียน สภาพปัญหาของชุมชนที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นปัญหาแกระดับความต้องการ (Want) หรือปัญหาที่เป็นความจำเป็น (Need) ขึ้นต่อไปคือการนำสภาพปัญหาทั้งหมดมาแจกแจงจัดหมวดหมู่และพิจารณาองค์ประกอบ เช่น ความเร่งด่วนของปัญหา ความรุนแรงของปัญหา ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนและการนำทรัพยากรนั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ความยากง่ายในการดำเนินการแก้ไขปัญหา ขั้นตอนนี้จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการอภิปราย แสดงความคิดเห็นและตัดสินใจในการเลือกและกำหนดปัญหาที่จะนำมาจัดทำหลักสูตร โดยมีกระบวนการดังนี้ อภิปรายรายปัญหา เขียนสภาพปัญหา จัดกลุ่มปัญหา ตรวจสอบปัญหา ตั้งชื่อหัวข้อปัญหา กำหนดความต้องการ และจัดลำดับความต้องการ

3) การเขียนผังหลักสูตร ผังหลักสูตร หมายถึงกรอบความคิดหัวข้อหลักสูตร ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประกอบด้วยหัวข้อเรื่องหรือหัวข้อเนื้อหาหลักและหัวข้อเรื่องย่อยที่ได้จากความต้องการ นำหัวข้อความต้องการมาจัดทำผังหลักสูตรท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางด้วย โครงสร้างของผังหลักสูตรประกอบด้วย หัวเรื่องหลัก (Theme) หรือหัวข้อเนื้อหาหลัก เป็นหัวข้อที่บอกถึงชื่อเรื่องใหญ่ ได้จากกลุ่มความต้องการ ซึ่งจะคลุมกลุ่มความต้องการย่อย ๆ ในขอบข่ายเรื่องเดียวกัน หัวเรื่องย่อย (Title) เป็นหัวเรื่องที่ตั้งจากความต้องการย่อยที่อยู่ในกลุ่มของความต้องการใหญ่ ซึ่งจะมีหลากหลายเรื่องจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับแนวทางแก้ไขปัญหานั้น ๆ ในการตั้งชื่อหัวข้อย่อย ชื่อหัวเรื่องย่อย ให้พิจารณาความต้องการย่อยที่วิเคราะห์แล้ว ถ้าเรื่องใดเป็นเรื่องกลุ่มเดียวกันให้รวมเป็นหัวข้อเดียวกันรวมทั้งหัวข้อเนื้อหาจากหลักสูตรที่สอดคล้องให้นำมาใส่ในผังหลักสูตรด้วย

4) การเขียนแผนการสอน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะเกิดขึ้นตามการเรียนรู้ตามสภาพจริง การเรียนการสอนตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่า ผู้เรียนจะรู้อะไร อยากทำอะไร และสามารถทำอะไรได้ แทนที่ผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน (ครู) คิดว่าตนเองชอบอะไร ต้องการสอนอะไร และต้องการให้ผู้เรียนเป็นอะไรดังนั้นครูจึงต้องร่วมกับผู้เรียนในการเขียนแผนการสอน

(หลักสูตรท้องถิ่น)ซึ่งมีกระบวนการตามลำดับดังนี้ กำหนดหัวข้อเนื้อหา (Theme) เขียนสาระสำคัญ กำหนดขอบเขตเนื้อหาบูรณาการ กำหนดจุดประสงค์ทั่วไป หรือจุดประสงค์ปลายทาง กำหนดจุดประสงค์เฉพาะหรือจุดประสงค์นำทาง กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน กำหนดสื่อการเรียนการสอน และการประเมินผล

5) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นครูและนักเรียน ร่วมกันพัฒนาโดยมีสถานศึกษาอำนวยความสะดวกและกำกับดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามสภาพจริง ซึ่งครูและนักเรียนร่วมกันพัฒนาขึ้นตามความต้องการทางนโยบายของรัฐ ความต้องการทางการศึกษาและความต้องการในการพัฒนาตนเองของผู้เรียน โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

(1) ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามสภาพความเป็นไปได้ โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการหาความรู้ (Input) กระบวนการนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ (Process) และกระบวนการแสดงผลของความรู้หรือการเรียนรู้ที่สามารถประยุกต์ใช้กับชีวิต (Output)

(2) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามกระบวนการโดยยึดหลักทฤษฎีเชิงระบบ (System Approach: I-P-O) โดยให้มี I-P-O เรียงตามลำดับครบทุกจุดประสงค์เฉพาะ

6) การประเมินผล เนื่องจากการเรียนรู้ตามสภาพจริงอยู่บนความเชื่อของการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการเรียนการสอนที่บรรลุผลต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน ดังนั้นการประเมินผลจึงต้องเน้นการประเมินตามสภาพที่แท้จริง (Authentic Assessment) ซึ่งประเมินอิงความสามารถและการพัฒนาของผู้เรียน มุ่งเน้นความก้าวหน้าการเปลี่ยนแปลงที่เป็นชีวิตจริงของผู้เรียนแต่ละคน สะท้อนให้เห็นสภาพของงานและสิ่งที่คุณเรียนได้ปฏิบัติโดยผู้เรียนเป็นผู้สร้างคำตอบ ด้านการแสดงผลสร้างสรรค์ผลิตของงานเป็นการประเมินผลงานของผู้เรียนที่ได้ทำจริง ปฏิบัติจริง ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการเรียน หรือกระบวนการรวบรวมเหตุการณ์ ข้อมูลที่ผู้เรียนทำได้แล้วแปลความหมายของข้อมูลหรือเหตุการณ์แล้วตัดสินใจจากข้อมูลพื้นฐานเหล่านั้น ในทางปฏิบัตินิยมใช้วิธีการประเมินจากแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) ซึ่งเป็นหลักฐานแสดงความสามารถ ความก้าวหน้าของผู้เรียน จากการรวบรวมข้อมูล ผลิต การแสดงออก การประเมินจากสภาพจริงในงานที่มีความหมายและมีเกณฑ์มาตรฐานที่ชัดเจนจะสะท้อนถึงความสามารถ การถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับ โครงสร้างและประมวลความรู้ ความคิดในขั้นสูง รวมทั้งคุณภาพของการแสดงออกและผลิตที่มีคุณภาพ

ลักษณะที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากภูมิปัญญา

ภูมิปัญญาไทยมีอยู่อย่างหลากหลาย เป็นศาสตร์ที่บรรพบุรุษได้ค้นคว้าทดลองและนำ

มาใช้ที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของแต่ละท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพมาเป็นเวลาช้านาน สมควรนำมาจัดทำเป็นหลักสูตรเพื่อการศึกษาและสืบทอดต่อไป การพัฒนาหลักสูตรจาก ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) ศึกษา สำรวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญา
- 2) ตั้งคณะทำงาน ประกอบด้วยนักพัฒนาหลักสูตรครู ผู้รู้ ผู้เรียน สมาชิกในชุมชน
- 3) ประชุมคณะทำงาน เพื่อกำหนดเนื้อหา จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการประเมินผล ด้วยวิธีการสนทนาในประเด็นต่อไปนี้

- (1) สิ่งที่มีคุณค่าในท้องถิ่นที่ควรอนุรักษ์หรือเผยแพร่มีเรื่องอะไรบ้าง (กำหนดเนื้อหา)
- (2) ทำไมต้องเรียนรู้เรื่องนั้น ๆ เรียนแล้วทำอะไรได้บ้าง (กำหนดจุดประสงค์)
- (3) ถ้าจะเกิดการเรียนรู้ดังกล่าว ควรมีกระบวนการเรียนการสอนอย่างไร ใช้สื่อ สถานที่ใด ใครเป็นผู้ชี้แนะ (กำหนดวิธีสอน สื่อการเรียนการสอน) โดยแยกแต่ละเนื้อหา
- 4) เขียนแผนการสอนตามขั้นตอน ประกอบด้วย หัวข้อเนื้อหาสาระสำคัญ ขอบเขต เนื้อหาบูรณาการ จุดประสงค์ทั่วไปหรือจุดประสงค์ปลายทาง จุดประสงค์เฉพาะหรือจุดประสงค์ นำทาง กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการประเมิน

ลักษณะที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากหลักสูตรแกนกลาง

หลักสูตรท้องถิ่นได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมสอดคล้องกับผู้เรียน สภาพสังคม เศรษฐกิจของท้องถิ่น เพื่อผู้เรียนจะได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเองและของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ตลอดจนสามารถพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ พัฒนา เศรษฐกิจ และสังคมของตนเอง ครอบครัว ชุมชน ได้รู้จักท้องถิ่นของตน เกิดความรักและผูกพัน กับท้องถิ่น มีขั้นตอนการพัฒนาดังนี้

- 1) การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางที่สัมพันธ์กับสภาพปัญหาของชุมชน ในการ วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางครูและผู้เรียนต้องร่วมกันศึกษาหลักสูตรแกนกลางที่หน่วยงาน ส่วนกลางสร้างขึ้นกำหนดหมวดวิชาต่างๆที่ผู้เรียนแต่ละระดับต้องเรียนเนื้อหาหลักสูตรแกนกลางที่ กำหนดเป็นเนื้อหากลางทั่วไปตามหลักทฤษฎีของหมวดวิชานั้น ๆ ศึกษารายละเอียดของแต่ละ หมวดวิชา วิเคราะห์หัวข้อเนื้อหาที่สามารถจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นได้ ดังนี้

- (1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางในระดับที่จะจัดการเรียนการสอนทุกหมวดวิชา
- (2) วิเคราะห์หัวข้อเนื้อหาที่ต้องพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นตามสภาพปัญหาของ ชุมชนที่สำรวจมาแล้ว และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของท้องถิ่น
- (3) พิจารณาหัวข้อเนื้อหาในหมวดวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องนำมาจัดหมวดหมู่ด้วยกัน

ในลักษณะบูรณาการเนื้อหา

2) การจัดหมวดหมู่สภาพปัญหาและความต้องการที่ส่งผลต่อผู้เรียน โดยการนำสภาพปัญหาและความต้องการที่สำรวจและวิเคราะห์แล้วมาพิจารณาร่วมกับหัวข้อเนื้อหาหมวดวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตรที่กำหนดเป็นหมวดวิชาแกนในการพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นแล้วจัดหมวดหมู่ของเนื้อหาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการหลังจากนั้นจัด ลำดับความสำคัญตามสภาพปัญหาของท้องถิ่นที่พบ

3) การเขียนผังหลักสูตร การเขียนผังหลักสูตรนี้ใช้วิธีเดียวกับการเขียนผังหลักสูตรตามขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน

4) การเขียนแผนการสอน

5) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

6) การประเมินผล

นอกจากนี้ กรมวิชาการ (2543, หน้า 24-25) ได้กล่าวถึงลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

1) ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม ในแต่ละกลุ่มวิชาในทุกระดับชั้นโดยปรับปรุงจากหลักสูตรแกนกลางโดยไม่ทำให้จุดประสงค์ของหลักสูตรเปลี่ยนแปลง

2) ปรับรายละเอียดของเนื้อหาโดยเพิ่มหรือลดรายละเอียดจากหลักสูตรแกนกลาง

3) ปรับปรุงหรือเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับท้องถิ่น

4) จัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นมาใหม่ เช่นหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัด หรือสื่ออื่น ๆ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหาและสภาพท้องถิ่น โดยสื่อเหล่านี้อาจใช้กับเนื้อหาในรายวิชาที่มีอยู่เดิมหรือรายวิชาใหม่ที่พัฒนาขึ้นก็ได้

5) จัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติมจากที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลาง ทั้งนี้คำอธิบายรายวิชาที่จัดทำขึ้นต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาและความต้องการของท้องถิ่น

2.3.4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2544, หน้า 28) ได้เสนอกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ 12 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 จัดตั้งคณะทำงานเพื่อจัดทำหลักสูตร โดยผู้บริหาร โรงเรียนคัดเลือกครูศึกษานิเทศก์ นักวิชาการในท้องถิ่น ตลอดจนผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆมาเป็นคณะทำงานเพื่อร่างหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานคณะทำงานต้องทำการศึกษาสภาพและ

ความต้องการของท้องถิ่นเพื่อให้หลักสูตรนั้นๆเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยรวบรวมข้อมูลจากคนในท้องถิ่นด้วยวิธีการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม การสังเกต ฯลฯ สสำรวจความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับศักยภาพความต้องการของผู้เรียน ศึกษาองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพิจารณาว่ามีส่วนใดบ้างที่ท้องถิ่นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ นอกจากนี้ยังต้องวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนด้วยว่ามีจุดแข็งจุดอ่อนอะไรบ้าง เพื่อนำไปปรับปรุงให้โรงเรียนมีความพร้อมมากที่สุดและสามารถนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ได้อย่างเกิดประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร คณะทำงานจะต้องศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นและผู้เรียน จากนั้นกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนเมื่อเรียนจบรายวิชานั้นๆ ที่สำคัญคือจะต้องเป็นจุดประสงค์ที่สามารถเป็นไปได้อย่างจริงในทางปฏิบัติ

ขั้นที่ 4 กำหนดเนื้อหา เป็นการนำจุดประสงค์จากขั้นที่ 3 มาวิเคราะห์และกำหนดเนื้อหาสาระของรายวิชาอย่างกว้างๆ ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของรายวิชานั้นๆ จากนั้นจึงแยกออกเป็นเนื้อหาย่อย ซึ่งในส่วนนี้สามารถปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องถิ่นและผู้เรียนได้ ตลอดจนมีความต่อเนื่องกับรายวิชาในขั้นต้นและรายวิชาต่างๆ

ขั้นที่ 5 กำหนดกิจกรรม พิจารณาจากจุดประสงค์แต่ละข้อ กิจกรรมที่กำหนดไม่ควรมากหรือน้อยเกินไป เน้นทักษะกระบวนการ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรม โดยมีครูเป็นผู้ประสานกิจกรรมและชี้แนะ

ขั้นที่ 6 กำหนดคาบการเรียนถ้ารายวิชาที่จัดทำได้กำหนดให้เป็นวิชาบังคับเลือก คาบเวลาเรียนที่กำหนดจะต้องเป็นไปตามที่ระบุไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร ถ้าเป็นรายวิชาเลือกเสรี สามารถกำหนดตามความเหมาะสมกับจุดประสงค์และเนื้อหาที่กำหนดให้เรียนและมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างของกลุ่มวิชาที่เป็นอยู่เดิมด้วย ในกรณีที่เนื้อหามากอาจจัดทำเป็นหลายวิชา และอาจมีได้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

ขั้นที่ 7 กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล คณะทำงานควรกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลในรายวิชาที่สร้างขึ้นใหม่เพื่อผู้นำไปใช้จะได้ทำการวัดและประเมินผลได้ตรงตามเจตนารมณ์ ของหลักสูตร สิ่งที่ควรระบุคือรายวิชาที่สร้างขึ้นจะมีการวัดและประเมินผลแบบใดก่อนเรียน ระหว่างเรียน และ / หรือเมื่อจบหลักสูตร ใช้วิธีการและเครื่องมือในการวัดผลอะไร ใช้เกณฑ์ใดในการประเมินผล

ขั้นที่ 8 จัดทำเอกสารหลักสูตร หลังจากจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในรายวิชาใหม่แล้ว ควรจะต้องจัดทำเอกสารหลักสูตร เช่น แผนการสอน คู่มือครู หนังสืออ่านเพิ่มเติม และหนังสือต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรสามารถนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

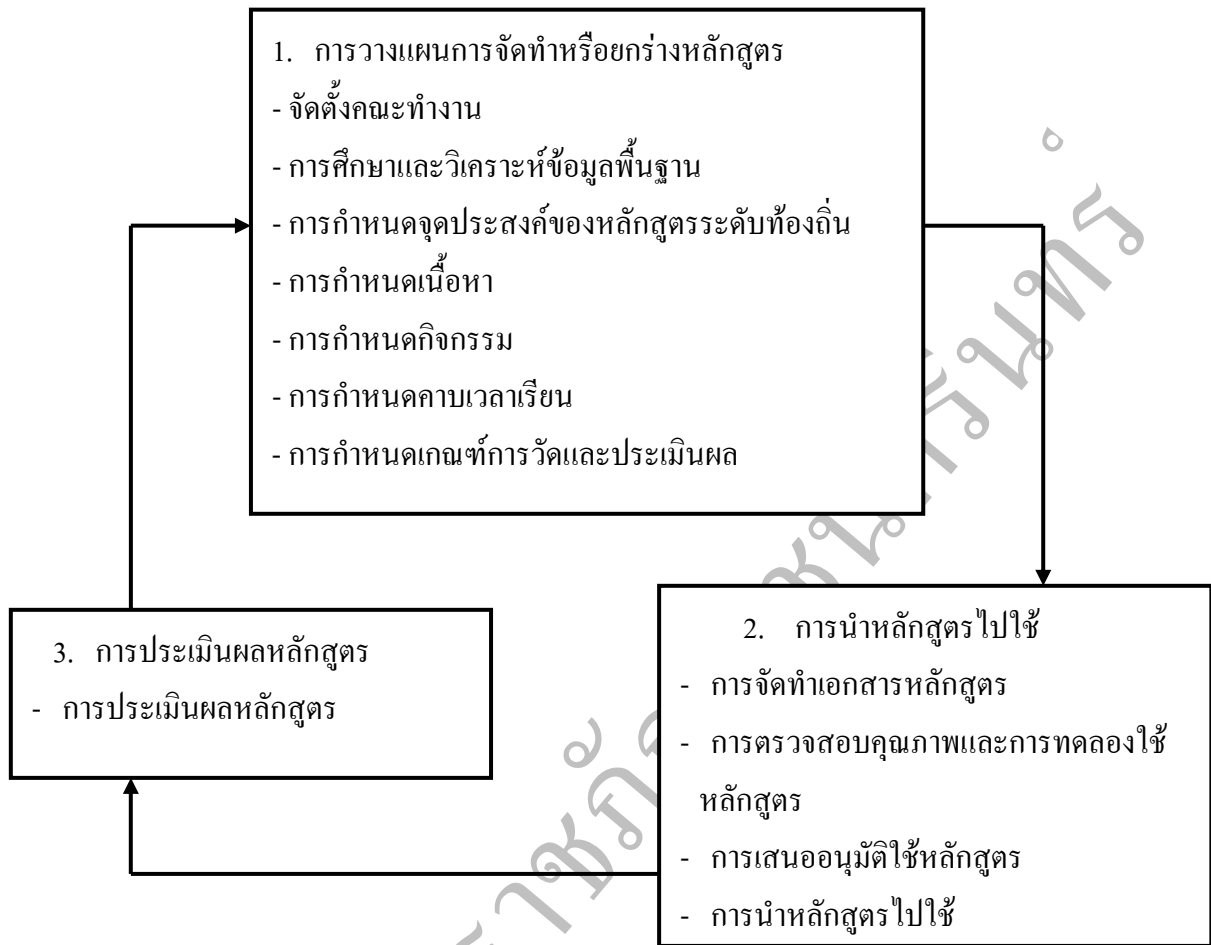
ขั้นที่ 9 ตรวจสอบคุณภาพและการทดลองใช้หลักสูตร คณะทำงานควรพิจารณา ร่วมกันหรือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบว่าองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร เช่น จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม ฯลฯ มีความสอดคล้องกันหรือไม่อย่างไร วัตถุประสงค์ เช่น แผนการสอน สื่อการเรียน การสอนต่างๆ มีความสอดคล้องกับหลักสูตรหรือไม่ ภาษาที่ใช้มีความชัดเจนเพียงใด หากพบ ข้อบกพร่องหรือปัญหา จะทำการแก้ไข จากนั้นคณะทำงานจึงคัดเลือกกลุ่มทดลองและกำหนด วิธีการประเมินผล เพื่อพิจารณาว่าหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นใหม่ และสื่อการเรียนการสอน ต่างๆ สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้หรือไม่อย่างไรในการทดลองใช้หลักสูตรคณะทำงานจะต้อง เตรียมครูผู้สอนให้เข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการใช้หลักสูตรเสียก่อนจากนั้นจึงทดลองให้ครู นำไปใช้ในชั้นเรียน โดยมีกรณีศึกษาติดตามผลการใช้หลักสูตร นำข้อมูลที่ได้นำมาปรับปรุงหลักสูตร ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้จริงต่อไป

ขั้นที่ 10 เสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร เมื่อตรวจสอบคุณภาพและแก้ไขหลักสูตร ท้องถิ่นที่สร้างขึ้นเรียบร้อยแล้วจะต้องนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่เขียนตามแบบฟอร์มที่กระทรวง ศึกษากำหนด แล้วเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามลำดับขั้นเพื่อขออนุมัติใช้หลักสูตร โดย กระทรวงศึกษาธิการจะเป็นผู้ประกาศใช้หรือเผยแพร่การใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 11 นำหลักสูตรไปใช้ ขณะรอการอนุมัติใช้หลักสูตรคณะทำงานจะต้องทำการ วางแผนใช้หลักสูตร โดยเตรียมการอบรมครูเกี่ยวกับวิธีการใช้หลักสูตรโดยควรจัดในรูปการ ประชุมเชิงปฏิบัติการ และเมื่อการประชุมสิ้นสุดลงแล้ว ผู้บริหารหรือผู้ได้รับมอบหมายจะต้อง นิเทศติดตามผลของการใช้หลักสูตรของครูด้วยเพื่อให้การสอนเป็นไปตามจุดประสงค์ของ หลักสูตร

ขั้นที่ 12 ประเมินผลหลักสูตร หลังจากครูนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนระยะหนึ่งแล้ว โรงเรียนควรจัดให้มีการพิจารณาถึงคุณค่าของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร ให้ผลตรงตามจุดประสงค์ที่ กำหนดไว้หรือไม่ ต้องปรับปรุงแก้ไขในส่วนใด หรือควรจะยกเลิกไป

ในการพัฒนาหลักสูตรนั้น มีกระบวนการใหญ่ ๆ อยู่ 3 กระบวนการคือ การวางแผน การจัดทำหรือการยกร่างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผลหลักสูตร ขั้นตอนการ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทั้ง 12 ขั้นตอนที่กำลังมาข้างต้นนี้ สามารถนำมาแสดงได้ดัง ภาพ 4

ภาพ 4 กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
(ที่มา : ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2544, หน้า 28)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้เสนอกระบวนการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประกอบด้วย 6 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การจัดทำระบบข้อมูลพื้นฐาน หมายถึง การจัดทำข้อมูลท้องถิ่นทั้งในด้านอาชีพ เศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่น ตลอดจนข้อมูลพื้นฐานความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และความพร้อมของโรงเรียน ในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น โดยดำเนินการดังนี้

1) ศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นสภาพของโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

2) ศึกษาหลักสูตรแม่บท คำอธิบายรายวิชาหลักสูตรว่าเปิดโอกาสให้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรอย่างไร เช่น

- การปรับและเพิ่มรายละเอียดเนื้อหา
- การปรับและเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน
- การพัฒนาวิธีการสอนให้หลากหลาย
- การจัดทำสื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้เพิ่มเติม
- การจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติม

ขั้นที่ 2 กำหนดความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น เป็นการสำรวจความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนในด้านอาชีพ เศรษฐกิจ การปกครอง การสาธารณสุข การสืบสานศิลปวัฒนธรรม ศักยภาพของโรงเรียน ตามแผนพัฒนาของท้องถิ่น เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น โดยจัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่จะต้องปรับปรุง เพิ่มเติมหรือสร้างหลักสูตรใหม่ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นอย่างแท้จริง

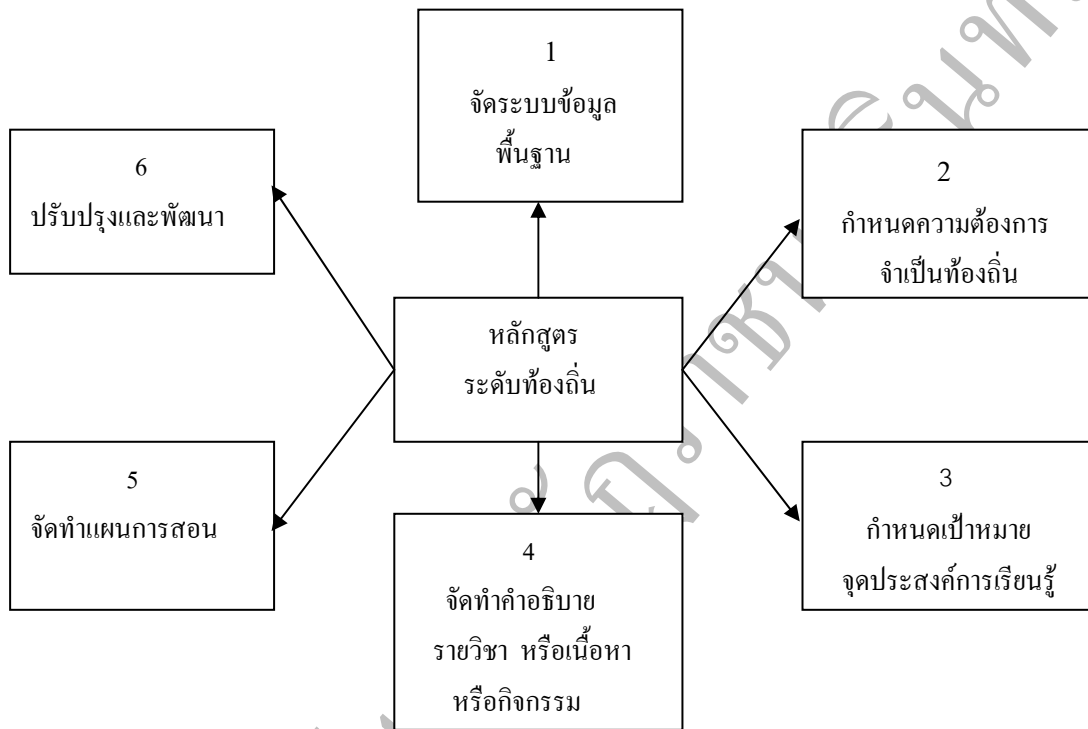
ขั้นที่ 3 การกำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น ชุมชนและทรัพยากรในท้องถิ่น โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างปัญหาเกี่ยวกับคำอธิบายของหลักสูตร ซึ่งอาจต้องปรับ ขยายหรือเพิ่มเติมหลักสูตร

ขั้นที่ 4 การจัดทำคำอธิบายรายวิชา หรือเนื้อหา หรือกิจกรรม หมายถึง การจัดทำคำอธิบายรายวิชาเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การทำคู่มือครู สื่อการเรียนการสอนและแนวในการวัดผลประเมินผล ในรายวิชาทั้งที่เป็นเนื้อหาที่ปรับปรุงขึ้นเฉพาะ สื่อการเรียนการสอนที่ทำขึ้นใหม่เฉพาะหรือจัดทำรายวิชาขึ้นใหม่ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นเช่น กำหนดจุดประสงค์หลักสูตรหรือเรื่องที่จะสอน จัดทำคำอธิบายรายวิชาหรือเนื้อหาหรือกิจกรรม จัดทำแผนการสอนคู่มือครูและสื่อต่าง ๆ รวมทั้งการวัดประเมินผล

ขั้นที่ 5 จัดทำแผนการสอน คู่มือครู และสื่อ การจัดทำแผนการสอน คู่มือครู อุปกรณ์ สื่อ หนังสือ เอกสารที่ทำขึ้น โดยเฉพาะที่ตรงกับสภาพแวดล้อมและปัญหาท้องถิ่นอย่างแท้จริงและพัฒนานักเรียนแต่ละคนเต็มตามศักยภาพ ผู้บริหาร ครู นักเรียน อาจช่วยกันจัดทำหรือจัดหา หรือขอความร่วมมือช่วยเหลือจากบุคคลในท้องถิ่น

ขั้นที่ 6 ปรับปรุงและพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นเมื่อร่างเรื่อง เนื้อหาสาระเสร็จเรียบร้อยแล้ว ควรนำไปทดลองใช้ และปรับปรุงพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์และเหมาะสมตามเจตนารมณ์กล่าวคือจัดกระบวนการเรียนการสอน ให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรงกับชีวิต อาชีพ

เศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นของตนเองและใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมให้นักเรียนได้เรียนรู้ มิใช่เป็นการเรียนรู้จากครูผู้สอนเท่านั้น การศึกษาจึงจะมีผลต่อการพัฒนาชีวิต อาชีพ และสังคม ท้องถิ่นอย่างแท้จริง ดังภาพ 5

ภาพ 5 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ,2534, หน้า 72)

กรมวิชาการ (2534, อ้างถึงใน สุทวิช ชาญพิทยา, 2545, หน้า 23) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตร ตามความต้องการของท้องถิ่นว่าท้องถิ่นจะทราบว่าการศึกษาที่ควรจะเป็นสำหรับท้องถิ่น คืออย่างไร ท้องถิ่นจะต้องวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) วิเคราะห์ความต้องการของชุมชน โดยเฉพาะความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ว่าชุมชนมีความต้องการมีความคาดหวังที่จะให้โรงเรียนจัดการเรียนการสอน บริหารอะไร และอย่างไร

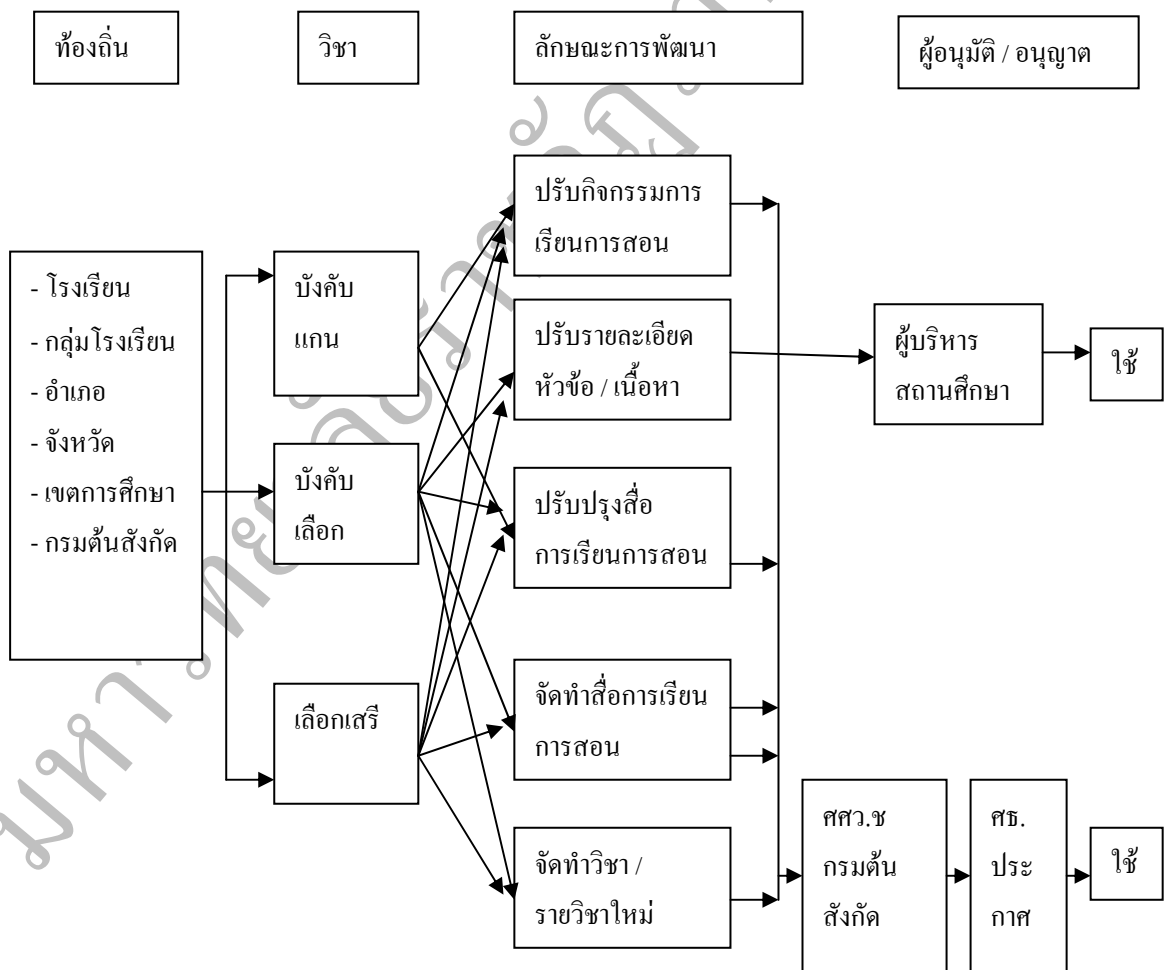
2) วิเคราะห์โอกาสและข้อจำกัด หมายถึง การวิเคราะห์สภาพของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ในแต่ละด้านว่ามีสภาพเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรค และมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใด ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้ จะทำให้ทราบได้ว่าชุมชนมีความพร้อม

ในด้านใด มีโอกาสหรือความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาในเรื่องใดมากที่สุด

3) วิเคราะห์ถึงสิ่งที่กระทบต่อโรงเรียน หมายถึง การวิเคราะห์อุดมการณ์ อุดมคติ หรือปรัชญาของโรงเรียน ว่าโรงเรียนกำหนดเป้าหมายในการจัดการศึกษาของโรงเรียนไว้ว่าอย่างไร

4) วิเคราะห์จุดเด่นและจุดด้อย หมายถึง การวิเคราะห์สภาพของโรงเรียนว่ามีความพร้อมในด้านใด ไม่มีความพร้อมในด้านใด

ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน จะช่วยให้ท้องถิ่นกำหนดแผนยุทธศาสตร์ ว่าการศึกษาที่ควรจะเป็นของท้องถิ่นคืออย่างไร การดำเนินการพัฒนาตามแผนจะช่วยให้ท้องถิ่นมีความมั่นใจ ในการพัฒนาหลักสูตรว่าเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง ดังภาพ 6

ภาพ 6 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
(ที่มา : กรมวิชาการ, 2539, หน้า 29)

นิรมล ศตวุฒิ (2543, หน้า 10; อ้างถึงใน สุทวิช ชาญพิทยา, 2545, หน้า 13)

กล่าวว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะต้องดำเนินการเป็นขั้นตอนตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1) จัดตั้งคณะทำงาน คณะทำงานประกอบด้วย บุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์ ในด้านการพัฒนาหลักสูตรบุคลากรจากสถานศึกษาที่รับผิดชอบหลักสูตรและบุคลากรจากท้องถิ่น คณะทำงานเหล่านี้ จะเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ตลอด กระบวนการตั้งแต่ขั้นที่ 2 เป็นต้นไป

2) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

- วิเคราะห์สภาพของท้องถิ่น
- แนวโน้มและทิศทางการพัฒนาของท้องถิ่น
- ความต้องการของท้องถิ่น
- แนวโน้มและทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น
- ความต้องการของท้องถิ่น
- ผลกระทบต่อการจัดการศึกษาในท้องถิ่นเช่น นโยบาย ข้อกำหนด เป็นต้น
- ศักยภาพของโรงเรียนที่จะรับผิดชอบหลักสูตร

3) กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร กำหนดจากข้อมูลพื้นฐานที่ได้รับจากการ วิเคราะห์

4) เลือกและจัดเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ เลือกและจัดในลักษณะที่จะช่วย ให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมาย

5) กำหนดเกณฑ์การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

6) ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรก่อนนำไปใช้

7) เสนอขออนุญาตใช้หลักสูตร เสนออนุมัติผ่านตามลำดับขั้นตอนของสายงานการ บริหาร ในกรณีที่การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นการจัดทำรายวิชาใหม่ หรือจัดทำสื่อการเรียนการ สอนใหม่ แต่ถ้าเป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะอื่น ๆ ไม่ต้องเสนออนุมัติ

8) นำหลักสูตรไปใช้

9) ประเมินหลักสูตร

10) ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรก่อนที่จะนำไปใช้ครั้งต่อไป

กล่าวโดยสรุปการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะต้องมีกระบวนการดังนี้ก่อนคือ การลงมือพัฒนาท้องถิ่น จะต้องวิเคราะห์สภาพของท้องถิ่น ว่าท้องถิ่นนั้น ๆ ต้องการพัฒนาหรือมี แนวโน้มในการพัฒนาไปในทิศทางใดโดยการสำรวจข้อมูลของชุมชนท้องถิ่นให้รอบด้านแล้ว

นำมาสรุปผล เพื่อให้บุคคลที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้ใช้ข้อมูลพื้นฐานเหล่านั้น ประกอบการพิจารณา หลักสูตรท้องถิ่นที่ได้จึงจะสอดคล้องกับสภาพสังคมปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยผู้วิจัยสรุปกระบวนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึงการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีกระบวนการในการดำเนินการ 6 ขั้นตอนดังนี้

1) การศึกษาวิเคราะห์และจัดทำข้อมูลพื้นฐาน หมายถึงการศึกษาวิเคราะห์จัดทำข้อมูลพื้นฐานด้านที่เกี่ยวกับบุคคลได้แก่นักเรียน ผู้ปกครอง วิทยากรท้องถิ่น ด้านที่เกี่ยวกับโรงเรียน ได้แก่ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน ด้านที่เกี่ยวกับทรัพยากร ต่าง ๆ ที่มีในชุมชน ด้านที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ได้แก่ ประชากร อาชีพ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น คุณธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาธารณสุข เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น

2) การกำหนดความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น หมายถึงการกำหนดความต้องการจำเป็นของท้องถิ่นในด้านที่เกี่ยวกับบุคคลได้แก่นักเรียน ผู้ปกครอง ด้านที่เกี่ยวกับโรงเรียน ได้แก่ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน ด้านที่เกี่ยวกับทรัพยากรในท้องถิ่น ด้านที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ได้แก่ อาชีพ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม คุณธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาธารณสุข และด้านที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น

3) การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง หมายถึงการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตจริงและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น ชุมชนและทรัพยากรในท้องถิ่น โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างปัญหากับคำอธิบายของหลักสูตร

4) การจัดทำคำอธิบายรายวิชา หรือเนื้อหา หรือกิจกรรม หมายถึง การจัดทำคำอธิบายรายวิชา เนื้อหาหรือ กิจกรรมที่สนองและสอดคล้องกับหลักการจุดมุ่งหมายและโครงสร้างของหลักสูตรแกนกลาง สอดคล้องกับปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายของโรงเรียน และสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น

5) การจัดทำแผนการเรียนรู้ คู่มือครู และสื่อ หมายถึงการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ คู่มือครู สื่อ อุปกรณ์ หนังสือ เอกสารที่สร้างขึ้น โดยเฉพาะที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของหลักสูตร มุ่งเน้น การปฏิบัติจริงของผู้เรียน เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการบูรณาการกับกลุ่มประสบการณ์หรือวิชาต่าง ๆ และสอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา

6) การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาหลักสูตร หมายถึงการปรับปรุงแก้ไขและการพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นความสม่ำเสมอในการปรับปรุงหรือปรับกิจกรรมการเรียนการสอน

การนำข้อมูลการประเมินผลมาใช้เป็นกรอบในการปรับปรุงหลักสูตรหรือกิจกรรม การคำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมและการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น

2.3.5 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพนั้นต้องอาศัยบุคลากรที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น(วารี สีบานเย็น, 2540, หน้า 29)

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor, & Alexander, 1981, pp. 41 – 44) มีแนวคิดว่ามีผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรควรประกอบด้วย นักเรียน ครู บุคลากรจากภายนอกโรงเรียน เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน และการประเมินผล นักการศึกษาในชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน และบุคคลอื่น ๆ เช่น นักเรียน ผู้พิมพ์หนังสือ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ โบแชมปี (Beauchamp, 1968, pp. 145 – 151) ที่กล่าวว่าผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรควรประกอบไปด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเนื้อหาและกิจกรรม เป็นต้น 2) นักวิจัยทางด้านหลักสูตร 3) ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ ครูพิเศษ และนักบริหาร 4) ตัวแทนของประชาชน 5) นักเรียน นอกจากนี้ รัตนะ บัวสนธ์ (2535, หน้า 13; อ้างถึงใน วิจิตร ไชยศิลป์, 2536, หน้า 33) ยังได้กล่าวถึงบุคคลสำคัญสำหรับการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ 1) ครูผู้เชี่ยวชาญการสอน และมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรแม่บทเป็นอย่างดี อันได้แก่ครูวิชาการโรงเรียนหรือครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน 2) ศึกษานิเทศก์ 3) วิทยากรท้องถิ่นหรือประชาชนผู้มีความรู้ ซึ่งเป็นมันสมองในการพัฒนาท้องถิ่นของตน 4) ผู้บริหารการศึกษาในสถาบันการศึกษาท้องถิ่น

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรประกอบด้วยผู้บริหาร ครู นักเรียน ศึกษานิเทศก์ ผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขา ผู้แทนท้องถิ่น ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งบุคคลต่าง ๆ มีหน้าที่ดังนี้

1) ผู้บริหารโรงเรียนในฐานะหัวหน้าสถานศึกษา เป็นบุคคลสำคัญที่ทำหน้าที่ให้การสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้เป็นไปตามเป้าหมาย ดังที่สังค์ อูทรานันท์ (2532, หน้า 184 – 185) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารไว้ดังนี้ (1) ทำหน้าที่จัดสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งในด้านสถานที่ การเงิน ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการทำงานพัฒนาหลักสูตร (2) ประสานงานในการพัฒนาหลักสูตรเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ให้กำลังใจในการทำงานรวมทั้งการดำเนินการเสนอขออนุมัติในการใช้หลักสูตรด้วย

2) ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการที่จะทำให้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ในโรงเรียนบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ เพราะครูเป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้ย่อมจะต้องทราบปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ได้ดีซึ่ง บันลือ พลกษะวัน (2531, หน้า 16) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในฐานะผู้สร้างหลักสูตรไว้ว่า มีความจำเป็นอย่างมากที่ครูผู้สอนจะต้องมีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรในลักษณะให้ความร่วมมือที่จะออกแบบสอบถาม สัมภาษณ์หรือวิจัยงานอันเกี่ยวกับหลักสูตรที่ใช้ อยู่ หาโอกาสเข้าร่วมประชุมสัมมนาหรือเข้าสังเกตการณ์เกี่ยวกับเรื่องการจัดการเรียนการสอนโดยสม่ำเสมอ และศึกษาค้นคว้าความเห็นหรือกล่าวแสดงออกในด้านความคิดเห็นที่จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงหลักสูตร ตามแต่โอกาสจะอำนวย หรือมีการทดลองและใช้หลักสูตรกันอย่างจริงจัง พร้อมกับศึกษาจุดอ่อนจุดดีเด่นของหลักสูตรไว้สม่ำเสมอ และควรเสนอปัญหาความคิดเห็นในเรื่องจุดอ่อนของหลักสูตรไปยังเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรแก้ไขในโอกาสต่อไป นอกจากนี้ครูยังมีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้านเนื้อหาหลักสูตรและวิธีการสอน สื่อการสอน เป็นต้น

3) ศึกษานิเทศก์ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังนี้ (กรมวิชาการ ม.ป.ป, หน้า 15) (1) ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะแก่โรงเรียนในการปฏิบัติงาน (2) ดำเนินการส่งเสริมการนิเทศภายในโรงเรียนเพื่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น (3) ให้การนิเทศและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น (4) เตรียมการจัดประชุมชี้แจงอบรมให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการใช้หลักสูตร เพื่อร่วมกันวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับท้องถิ่น เช่น นำหลักสูตรและแนวการสอนมาเป็นแนวทางในการจัดทำแผนการสอน จัดทำกำหนดการสอนและตารางสอน ตลอดจนสื่อการเรียนการสอนโดยเชิญครู ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ อาจารย์มหาวิทยาลัย และบุคลากรทางอาชีพอื่น ๆ เข้าร่วมในการประชุมปฏิบัติงานเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น

4) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร มีหน้าที่ให้ข้อมูลและข้อเสนอแนะที่ถูกต้องแก่ผู้ร่วมงาน ตลอดจนดูแลความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานตามโครงการให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี นอกจากนี้แล้วยังต้องมีหน้าที่ศึกษาวิเคราะห์ ติดตาม ประเมินผลหลักสูตรที่ได้นำไปใช้เพื่อปรับปรุงและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตร สามารถให้คำปรึกษาและคำตอบอย่างชัดเจนแก่ผู้ที่มาสอบถามทั้งทางเอกสารและด้วยวาจา จะต้องเป็นผู้มีหูตากว้างขวางอยู่เสมอ ให้ความสนใจในสถานการณ์ของบ้านเมืองอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศ นโยบายของรัฐบาล สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม (กรมวิชาการ ม.ป.ป, หน้า 14) กล่าวโดยสรุปบทบาทและหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาหลักสูตรควรมีดังต่อไปนี้ (1) กำหนดรูปแบบและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร (2) อธิบาย

เกี่ยวกับจุดหมาย หลักการ โครงสร้างของหลักสูตร (3) วางโครงการของการพัฒนาหลักสูตร (4) ให้ข้อมูลและข้อเสนอแนะที่ถูกต้องแก่ผู้ร่วมงาน (5) ผู้ดูแลความก้าวหน้าและรับผิดชอบการปฏิบัติงานตามโครงการให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี (6) วิเคราะห์ ติดตาม และประเมินผลหลักสูตรที่ได้นำไปใช้ เพื่อแก้ไขและปรับปรุงข้อบกพร่องให้มีประสิทธิภาพอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งรวบรวมข้อมูลประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตร (7) ประสานงานการวางแผนการพัฒนาหลักสูตรให้แก่ท้องถิ่น

5) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชาต่าง ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นผู้เชี่ยวชาญ นับเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ เพราะผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาย่อมเข้าใจธรรมชาติของวิชา และเมื่อมีความรู้จริงอย่างลึกซึ้งทั้งในด้านเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอดในสาขานั้นอย่างลึกซึ้งจนสามารถให้คำปรึกษาหรือแนะนำสิ่งสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรได้เป็นอย่างดี(กรมวิชาการ ม.ป.ป,หน้า20) ดังนั้นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจึงมีบทบาทและหน้าที่ดังนี้ (1) เลือกเนื้อหาสาระและกำหนดขอบเขตเนื้อหาแนวคิดที่สำคัญของสาขาวิชานั้น ๆ เพื่อนำไปจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหาและกำหนดคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชาในลักษณะเป็นหัวข้อหรือความคิดรวบยอดของเรื่องนั้น (2) ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการศึกษาตามศาสตร์ของสาขาวิชานั้น เช่น การแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์หรือวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ต่อไป

6) ผู้แทนท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญเนื่องจากเป็นบุคคลที่ทำให้การพัฒนาหลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง ดังนั้นผู้แทนท้องถิ่นจึงมีบทบาทและหน้าที่ คือ ให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการกำหนดหัวข้อเรื่อง รายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่เป็นความต้องการของคนในท้องถิ่น ความสนใจของท้องถิ่น แนวความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษานักเรียนในท้องถิ่น การศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาของท้องถิ่นทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นโดยตรง อย่างไรก็ตามข้อมูลส่วนหนึ่งอาจได้มาจากบุคคลหลายอาชีพที่ให้ข้อมูลในแบบสอบถามแบบสำรวจประชากรในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างมากต่อการปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น (กรมวิชาการ ม.ป.ป, หน้า 20)

จากที่กล่าวมาแล้วในข้างต้นจะเห็นว่าบุคลากรมีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นอย่างมาก บุคลากรแต่ละฝ่ายต้องทำงานประสานความร่วมมือกันจึงจะทำให้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประสบความสำเร็จเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงแต่ละคนจึงมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครู ศึกษานิเทศก์ ผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขา และผู้แทนท้องถิ่น

2.4 แนวนโยบายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2545 ได้กำหนดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ ตามมาตรา 7 คือ ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศรวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเองมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรา 23 การจัดการศึกษา ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ในเรื่องความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองและสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคม โลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทย ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

กรมวิชาการได้กำหนดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นคือ

1) การจัดหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น ทั้งสาระการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ โดยให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง และสอดคล้องกับความต้องการผู้เรียน ชุมชน และสังคม

2) จัดหลักสูตรให้มีความหลากหลาย ทั้งในด้านการจัดทำสาระของหลักสูตร เปิดโอกาสให้ชุมชน ท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา ตั้งแต่การวางแผน กำหนดสาระของหลักสูตร กำกับ ติดตาม ประเมินผลการจัดการศึกษา

3) การจัดทำหลักสูตรในระดับของท้องถิ่น โดยสถานศึกษาจัดทำสาระของหลักสูตร ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง รวมทั้งให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน

และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ด้วยการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้รายปี รายภาค รายวิชา (รายปี/รายภาค) หน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ๐

4) การจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตร หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์มีความสมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและดำรงรักษาไว้ซึ่งความเป็นไทย

5) การจัดสัดส่วนของสาระการเรียนรู้ให้ความสำคัญต่อหลักสูตรท้องถิ่น ตามตาราง 1

ตาราง 1 แสดงการจัดสัดส่วนของสาระการเรียนรู้ให้ความสำคัญต่อหลักสูตรท้องถิ่น

ช่วงชั้น	สาระการเรียนรู้		กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	รวม
	วิชาแกน %	วิชาเลือก %		
ป.1-3	80	-	20	100
ป.4-6	70	10	20	100
ม.1-3	50	35	15	100
ม.4-6	35(30หน่วยกิต)	53(ไม่น้อยกว่า45หน่วยกิต)	12(400 ช.ม.)	100

(ที่มา : สานปฏิรูป, ตุลาคม 2544)

2.5 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ เพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก

หลักสูตรการศึกษาของประเทศที่ใช้ยู่คือ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.

2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมวิชาการ ได้ติดตามผลและดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรตลอดมา ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนานกว่า 10 ปี มีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ไม่สามารถส่งเสริมให้สังคมไทยก้าวไปสู่สังคมความรู้ได้ทันการณ์ ในเรื่องที่สำคัญดังต่อไปนี้

1) การกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลาง ไม่สามารถสะท้อนสภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและท้องถิ่น

2) การจัดหลักสูตรและการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ยังไม่สามารถผลักดันให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีในภูมิภาค จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้คนไทยมีทักษะกระบวนการและเจตคติที่ดีทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี มีความคิดสร้างสรรค์

3) การนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่สามารถสร้างพื้นฐานในการคิด สร้างวิธีการเรียนรู้ ให้คนไทยมีทักษะในการจัดการและทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศยังไม่สามารถที่จะทำให้ผู้เรียนใช้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษในการติดต่อสื่อสารและการค้นคว้าหาความรู้ จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่หลากหลายในยุคสารสนเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้บุคคล มีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาอบรมของรัฐ ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมแห่งการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระ และกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว ได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตร

ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติดังกล่าว กำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับ จำนวน 9 ปี

ด้วยวิสัยทัศน์ของรัฐที่เชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาในการสร้างคน สร้างงาน เพื่อช่วย กอบกู้วิกฤตเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป็นการสร้างชาติให้มั่นคงได้อย่างยั่งยืน เชื่อมั่นใน นโยบายการศึกษาในการสร้างชาติ ปรับโครงสร้างและระบบการศึกษา ยึดหลักการบริหารจัดการที่ เน้นคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเสมอภาค ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเชื่อมั่นในนโยบาย การศึกษาเพื่อสร้างคน บูรณาการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในการปฏิรูปการเรียนรู้ และ เชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างงาน สร้างเยาวชนให้มีความรู้คู่กับการทำงาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยอาศัยอำนาจตามความในบทเฉพาะกาลมาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงเห็นสมควรกำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช พ.ศ. 2544 โดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ กล่าวคือ เป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างหลักยึดหยุ่น กำหนดจุดหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ ในภาพรวม 12 ปี สารการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็น ช่วงชั้นละ 3 ปี จัดเฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นไทย ความเป็น พลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถาน ศึกษาศึกษาจัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปี หรือรายภาคให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณสมบัติอันพึงประสงค์ เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและ ประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละ กลุ่มเป้าหมายด้วย

การจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึดหลัก ผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้และทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การ

กีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และสามารถเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ได้ทุกกระบวนการศึกษา

อนึ่ง เพื่อให้การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ สถานศึกษาต้องมีการประสานสัมพันธ์ และร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการยังจำเป็นต้องสนับสนุน ส่งเสริมด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษา และนอกสถานศึกษา ให้ครอบคลุมหลักสูตรและกว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อการพัฒนาไปสู่ความเป็นสากล ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการจะได้จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น คู่มือการใช้หลักสูตร แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา คู่มือครู เอกสารประกอบหลักสูตรกลุ่มสาระต่าง ๆ แนวทางการวัดและประเมินผล การจัดระบบแนะแนวในสถานศึกษา การวิจัยในสถานศึกษาและการใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้ ตลอดจนเอกสารประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ประชาชนทั่วไป ผู้ปกครอง และผู้เรียนมีความเข้าใจและรับทราบบทบาทของตนในการพัฒนาตนเองและสังคม

หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้

- 1) เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติมุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
- 2) เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- 3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ

- 4) เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
- 5) เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังต่อไปนี้

- 1) เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
- 2) มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
- 3) มีความรู้อันเป็นสากลรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะ และศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงาน ได้เหมาะสมกับสถานการณ์
- 4) มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
- 5) รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
- 6) มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค
- 7) เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 8) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
- 9) รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1) ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

2) สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

- (1) ภาษาไทย
- (2) คณิตศาสตร์
- (3) วิทยาศาสตร์
- (4) สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- (5) สุขศึกษาและพลศึกษา
- (6) ศิลปะ
- (7) การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- (8) ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้ เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้น สถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

3) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

(1) กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

(2) กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

4) มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

(1) มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(2) มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่

สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นขึ้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

5) เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 - 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 - 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000 - 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 - 6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวมแสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

ตาราง 2 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวม

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1(ป.1-3)	ช่วงชั้นที่ 2(ป.4-6)	ช่วงชั้นที่ 3(ม.1-3)	ช่วงชั้นที่ 4(ม.4-6)
	การศึกษาภาคบังคับ			
การศึกษาขั้นพื้นฐาน				
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม				
ภาษาไทย	●	●	●	●
คณิตศาสตร์	●	●	●	●
วิทยาศาสตร์	●	●	●	●
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	●	●	●	●
สุขศึกษาและพลศึกษา	■	■	■	■
ศิลปะ	■	■	■	■
การทำงานอาชีพและเทคโนโลยี	■	■	■	■
ภาษาต่างประเทศ	■	■	■	■
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	▲	▲	▲	▲
เวลาเรียน	800- 1,000 ชม.	800- 1,000 ชม.	800- 1,200 ชม.	ไม่น้อย กว่า 1,200 ชม.

หมายเหตุ

- สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลัก เพื่อสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้และการแก้ปัญหา
  - สาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ และศักยภาพพื้นฐานในการคิด และการทำงาน
  - ▲ กิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้ นอกจากสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และการพัฒนาตนตามศักยภาพ
- ทั้งนี้ สถานศึกษาอาจจัดเวลาเรียนและกลุ่มสาระต่าง ๆ ได้ตามสภาพกลุ่มเป้าหมาย สำหรับการศึกษานอกระบบ สามารถจัดเวลาเรียนและช่วงชั้นได้ตามระดับการศึกษา

การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

ในส่วนของจัดการศึกษาปฐมวัย กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยเป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นการสร้างเสริมพัฒนาการและเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้น กำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้าง ๆ มาตรฐานการเรียนรู้ที่แสดงคุณภาพผู้เรียนเมื่อจบ 12 ปี และเมื่อจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นของสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม สถานศึกษาต้องนำโครงสร้างดังกล่าวนี้ ไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้ สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม เป็นหน่วยการเรียนรู้ รายวิชาใหม่ ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่ม ในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 และจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้ หรือรายวิชานั้น ๆ ด้วย สำหรับช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 นั้น ยังไม่ควรให้เลือกรายวิชาที่เข้มข้น ควรเรียนเฉพาะรายวิชาพื้นฐานก่อน

สถานศึกษาต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่มในทุกช่วงชั้น ให้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ และระดับพัฒนาการของผู้เรียน โดยในช่วงการศึกษาภาคบังคับ คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดหลักสูตรเป็นรายปี และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จัดเป็นหน่วยกิต ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และปีที่ 4-6 การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ หลักสูตรที่จัดขึ้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุลทั้งในร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจตนเอง และพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตน พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้ และทักษะในการดำเนินชีวิต ให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถเสริมสร้างสุขภาพส่วนตนและชุมชน มีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะเฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถ และทักษะในวิทยาการและเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา และการประกอบอาชีพ มุ่งมั่นพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำ และผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ ลักษณะหลักสูตรในช่วงชั้นนี้ จัดเป็นหน่วยกิตเพื่อให้มีความยืดหยุ่นในการจัดแผนการเรียนรู้อิงตอบสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ

การจัดเวลาเรียน

ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปี ทั้งการจัดเวลาเรียน ในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งต้องจัดให้มีเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง ช่วงชั้นนี้ เป็นช่วงชั้นแรกของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เด็กจำเป็นต้องพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อช่วยให้สามารถเรียนสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่น ๆ ได้รวดเร็วขึ้น ทักษะเหล่านี้ ได้แก่ ภาษาไทยด้านการอ่านและการเขียน และทักษะคณิตศาสตร์ ดังนั้น การฝึกทักษะด้านการอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณ จึงควรใช้เวลาประมาณร้อยละ 50 ของเวลาเรียนทั้งหมดในแต่ละสัปดาห์ ส่วนเวลาที่เหลือก็ใช้สอนให้ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง การจัดเวลาเรียนในกลุ่มภาษาไทย และคณิตศาสตร์อาจใช้เวลาลดลง เหลือประมาณร้อยละ 40 ของเวลาเรียนในแต่ละสัปดาห์ โดยให้เวลากับกลุ่มวิทยาศาสตร์มากขึ้น สำหรับการเรียนภาษาไทยและคณิตศาสตร์ แม้เวลาเรียนจะลดลง ยังคงต้องฝึกฝน ทบทวนอยู่เป็นประจำ เพื่อพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้น สถานศึกษา จะมีเวลาอย่างเพียงพอ

ให้เด็กมีโอกาสนเล่น ทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและปฏิบัติงานต่าง ๆ โดยต้องจัดเวลาเรียนในแต่ละกลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประมาณร้อยละ 20 ส่วนเวลาที่เหลือ สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมอื่น ๆ ได้ตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี มีเวลาเรียนประมาณวันละ 5-6 ชั่วโมง การกำหนดเวลาเรียน สำหรับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่ม ควรให้สัดส่วนใกล้เคียงกัน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ยังคงมีความสำคัญ ควรจัดเวลาเรียนให้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ สำหรับผู้เรียนที่มีความประสงค์จะศึกษาต่อและจัดรายวิชาอาชีพหรือโครงการอาชีพสำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถที่จะออกไปสู่โลกอาชีพ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค โดยให้ค่าน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา 1 หน่วยกิต และมีเวลาเรียนประมาณวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง การจัดเวลาและสาระการเรียนรู้ ในช่วงชั้นนี้เป็นการเริ่มเข้าสู่การเรียนเฉพาะสาขา จึงให้มีการเลือกเรียนในบางรายวิชาของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และจัดทำ “รายวิชาเพิ่มเติมใหม่” บางรายวิชาที่น่าสนใจ หรือที่มีความยากในระดับสูงขึ้นไป เช่น แคลคูลัสในคณิตศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ชั้นสูง สำหรับผู้ที่เรียนกลุ่มสาระนี้ได้ดีเป็นพิเศษ นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถปรับรูปแบบการจัดการจัดหาหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้นได้ในบางกลุ่มสาระ เช่น ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งยังจำเป็นต้องเรียนอยู่ อาจจัดเป็นรายวิชาสั้น ๆ หรือรายวิชาเดี่ยว ๆ หรือรวมกันในลักษณะบูรณาการ เมื่อสถานศึกษาจัดการเรียนรู้ได้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ที่ระบุไว้แล้ว ก็อาจพัฒนาเป็นวิชาเลือกเฉพาะทางในระดับสูงขึ้นไปได้เช่นเดียวกัน

การจัดเวลาเรียนดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาในระบบสถานศึกษา ส่วนการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น ให้พิจารณายืดหยุ่นเวลาเรียนตามสถานการณ์และโอกาสที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้

การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

การจัดการศึกษาบางประเภทที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ การศึกษาทางด้านศาสนา นาฏศิลป์ กีฬา อาชีวศึกษา การศึกษาที่ส่งเสริมความเป็นเลิศด้านต่าง ๆ การศึกษาสำหรับผู้บกพร่องในด้านต่าง ๆ ผู้มีความสามารถพิเศษ การศึกษานอกระบบและการศึกษาทางเลือกที่จัดโดยครอบครัวและองค์กรต่าง ๆ การจัดการศึกษาเหล่านี้ สามารถปรับใช้มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ สำหรับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาษาไทย

สาระที่ 1 : การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 : ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหา และสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 2 : การอ่าน

มาตรฐาน ท 2.1 : ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ

สาระที่ 3 : การฟัง การดูและการพูด

มาตรฐาน ท 3.1 : สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกใน โอกาสต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

สาระที่ 4 : หลักการใช้ภาษา

มาตรฐาน ท 4.1 : เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษา และพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

มาตรฐาน ท 4.2 : สามารถใช้ภาษาแสวงหาความรู้ เสริมสร้างลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม อาชีพ สังคม และชีวิตประจำวัน

สาระที่ 5 : วรรณคดี และวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1 : เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

คณิตศาสตร์

สาระที่ 1 : จำนวนและการดำเนินการ

มาตรฐาน ค 1.1 : เข้าใจถึงความหลากหลายของการแสดงจำนวนและการใช้จำนวนในชีวิตจริง

- มาตรฐาน ค 1.2 : เข้าใจถึงผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการของจำนวนและความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินการต่าง ๆ และสามารถใช้ในการดำเนินการในการแก้ปัญหาได้
- มาตรฐาน ค 1.3 : ใช้การประมาณค่าในการคำนวณและแก้ปัญหาได้
- มาตรฐาน ค 1.4 : เข้าใจในระบบจำนวนและสามารถนำสมบัติเกี่ยวกับจำนวนไปใช้ได้
- สาระที่ 2 : การวัด
- มาตรฐาน ค 2.1 : เข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการวัด
- มาตรฐาน ค 2.2 : วัดและคาดคะเนขนาดของสิ่งที่ต้องการวัดได้
- มาตรฐาน ค 2.3 : แก้ปัญหาเกี่ยวกับการวัดได้
- สาระที่ 3 : เรขาคณิต
- มาตรฐาน ค 3.1 : อธิบายและวิเคราะห์รูปเรขาคณิตสองมิติและสามมิติได้
- มาตรฐาน ค 3.2 : ใช้การนึกภาพ (visualization) ใช้เหตุผลเกี่ยวกับปริภูมิ (spatial reasoning) และใช้แบบจำลองทางเรขาคณิต (geometric model) ในการแก้ปัญหาได้
- สาระที่ 4 : พีชคณิต
- มาตรฐาน ค 4.1 : อธิบายและวิเคราะห์รูปแบบ (pattern) ความสัมพันธ์และฟังก์ชันต่างๆ ได้
- มาตรฐาน ค 4.2 : ใช้นิพจน์ สมการ อสมการ กราฟ และแบบจำลองทางคณิตศาสตร์อื่น ๆ แทนสถานการณ์ต่างๆตลอดจนแปลความหมายและนำไปใช้แก้ปัญหาได้
- สาระที่ 5 : การวิเคราะห์ข้อมูลและความน่าจะเป็น
- มาตรฐาน ค 5.1 : เข้าใจและใช้วิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลได้
- มาตรฐาน ค 5.2 : ใช้วิธีการทางสถิติและความรู้เกี่ยวกับความน่าจะเป็นในการคาดการณ์ได้อย่างสมเหตุสมผล
- มาตรฐาน ค 5.3 : ใช้ความรู้เกี่ยวกับสถิติและความน่าจะเป็นช่วยในการตัดสินใจและแก้ปัญหาได้
- สาระที่ 6 : ทักษะ/กระบวนการทางคณิตศาสตร์
- มาตรฐาน ค 6.1 : มีความสามารถในการแก้ปัญหา
- มาตรฐาน ค 6.2 : มีความสามารถในการให้เหตุผล
- มาตรฐาน ค 6.3 : มีความสามารถในการสื่อสาร การสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ และการนำเสนอ

มาตรฐาน ค 6.4 : มีความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ ทางคณิตศาสตร์และเชื่อมโยงคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่น ๆ ได้

มาตรฐาน ค 6.5 : มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
วิทยาศาสตร์

สาระที่ 1 : สิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต

มาตรฐาน ว 1.1 : เข้าใจหน่วยพื้นฐานของสิ่งมีชีวิต ความสัมพันธ์ของโครงสร้างและหน้าที่ของระบบต่าง ๆ ของสิ่งมีชีวิตที่ทำงานสัมพันธ์กัน มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตของตนเองและดูแลสิ่งมีชีวิต

มาตรฐาน ว 1.2 : เข้าใจกระบวนการและความสำคัญของการถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม วิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต ความหลากหลายทางชีวภาพ การใช้เทคโนโลยีชีวภาพมีผลต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 2 : ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม

มาตรฐาน ว 2.1 : เข้าใจสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมในกับสิ่งมีชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในระบบนิเวศ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

มาตรฐาน ว 2.2 : เข้าใจความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในระดับท้องถิ่น ประเทศ และโลก นำความรู้ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

สาระที่ 3 : สารและสมบัติของสาร

มาตรฐาน ว 3.1 : เข้าใจสมบัติของสาร ความสัมพันธ์ระหว่างสมบัติของสารกับโครงสร้างและแรงยึดเหนี่ยวระหว่างอนุภาค มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

มาตรฐาน ว 3.2 : เข้าใจหลักการและธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงสถานะของสาร การเกิดสารละลาย การเกิดปฏิกิริยาเคมี มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 4 : แรงและการเคลื่อนที่

มาตรฐาน ว 4.1 : เข้าใจธรรมชาติของแรงแม่เหล็กไฟฟ้า แรงโน้มถ่วง และแรงนิวเคลียร์ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องและมีคุณธรรม

มาตรฐาน ว 4.2 : เข้าใจลักษณะการเคลื่อนที่แบบต่าง ๆ ของวัตถุในธรรมชาติ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 5 : พลังงาน

มาตรฐาน ว 5.1 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างพลังงานกับการดำรงชีวิต การเปลี่ยนรูปพลังงาน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสารและพลังงาน ผลของการใช้พลังงานต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 6 : กระบวนการเปลี่ยนแปลงของโลก

มาตรฐาน ว 6.1 : เข้าใจกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนผิวโลกและภายในโลก ความสัมพันธ์ของกระบวนการต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ภูมิประเทศและต้นฐานของโลก มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 7 : ดาราศาสตร์และอวกาศ

มาตรฐาน ว 7.1 : เข้าใจวิวัฒนาการของระบบสุริยะและกาแล็กซี ปฏิสัมพันธ์ภายในระบบสุริยะและผลต่อสิ่งมีชีวิตบนโลก มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

มาตรฐาน ว 7.2 : เข้าใจความสำคัญของเทคโนโลยีอวกาศที่นำมาใช้ในการสำรวจอวกาศและทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการเกษตรและการสื่อสาร สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์อย่างมีคุณธรรมต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม

สาระที่ 8 : ธรรมชาติของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มาตรฐาน ว 8.1 : ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ ในการสืบเสาะหาความรู้ การแก้ปัญหา รู้ว่าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นในส่วนใหญ่มีรูปแบบที่แน่นอน สามารถอธิบายและตรวจสอบได้ ภายใต้อข้อมูล

และเครื่องมือที่มีอยู่ในช่วงเวลานั้น ๆ เข้าใจว่าวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี
สังคมและสิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระที่ 1 : ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม

- มาตรฐาน ส 1.1 : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่
ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่
ร่วมกัน
- มาตรฐาน ส 1.2 : ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาใน
พระพุทธศาสนา หรือ ศาสนาที่ตนนับถือ
- มาตรฐาน ส 1.3 : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่
ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน
บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

สาระที่ 2 : ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม

- มาตรฐาน ส 2.1 : ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่ดี ตามกฎหมาย ประเพณีและ
วัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่าง
สันติสุข
- มาตรฐาน ส 2.2 : เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และ
ธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์
ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 : เศรษฐศาสตร์

- มาตรฐาน ส 3.1 : เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค
การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า
รวมทั้งเศรษฐกิจอย่างพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ
- มาตรฐาน ส 3.2 : เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของระบบ
เศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 : ประวัติศาสตร์

- มาตรฐาน ส 4.1 : เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์
สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุ
เป็นผลมาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ศ 4.2 : เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ในแง่ความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ศ 4.3 : เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 : ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ศ 5.1 : เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ ตระหนักความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง ที่ปรากฏในระวางที่ ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาข้อมูล ภูมิสารสนเทศ อันจะนำไปสู่การใช้ และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ศ 5.2 : เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรมและมีจิตสำนึก อนุรักษ์ ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สุขศึกษา และพลศึกษา

สาระที่ 1 : การเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์

มาตรฐาน พ 1.1 : เข้าใจธรรมชาติของการเจริญเติบโต และพัฒนาการของมนุษย์

สาระที่ 2 : ชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน พ 2.1 : เข้าใจและเห็นคุณค่าของชีวิต ครอบครัว เพศศึกษา และมีทักษะในการดำเนินชีวิต

สาระที่ 3 : การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเล่นเกม กีฬาไทย และกีฬาสากล

มาตรฐาน พ 3.1 : เข้าใจ มีทักษะในการเคลื่อนไหว กิจกรรมทางกาย การเล่นเกม และกีฬา

มาตรฐาน พ 3.2 : รักการออกกำลังกาย การเล่นเกม และการเล่นกีฬา ปฏิบัติเป็น ประจําอย่างสม่ำเสมอ มีวินัย เคารพสิทธิ กฎ กติกา มีน้ำใจนักกีฬา มีจิตวิญญาณในการแข่งขัน และชื่นชมในสุนทรียภาพของการกีฬา

สาระที่ 4 : การสร้างเสริมสุขภาพ สมรรถภาพและการป้องกันโรค

มาตรฐาน พ 4.1 : เห็นคุณค่า และมีทักษะในการสร้างเสริมสุขภาพ การดำรงสุขภาพ การป้องกันโรค และการสร้างเสริมสมรรถภาพเพื่อสุขภาพ

สาระที่ 5 : ความปลอดภัยในชีวิต

มาตรฐาน พ 5.1 : ป้องกันและหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ อุบัติเหตุ การ ไข้ยา สารเสพติด และความรุนแรง

ศิลปะ

สาระที่ 1 : ทักษะศิลป์

มาตรฐาน ศ 1.1 : สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และวิเคราะห์

วิพากษ์วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอด ความรู้สึก ความคิด
ต่องานศิลปะอย่างชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 1.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็น
คุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย และ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระที่ 2 : ดนตรี

มาตรฐาน ศ 2.1 : เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์
คุณค่า ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และ
ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 2.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็น
คุณค่าของดนตรี ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย และภูมิ
ปัญญาท้องถิ่น

สาระที่ 3 : นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ 3.1 : เข้าใจและแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์
วิจารณ์คุณค่างานนาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม
และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 3.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็น
คุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย และ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การทำงานอาชีพและเทคโนโลยี

สาระที่ 1 : การดำรงชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน ง 1.1 : เข้าใจ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะ มีคุณธรรม มีจิตสำนึก ในการใช้
พลังงาน ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ในการทำงานเพื่อการดำรงชีวิตและ
ครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับงานบ้าน งานเกษตร งานช่าง
งานประดิษฐ์ และงานธุรกิจ

มาตรฐาน ง 1.2 : มีทักษะ กระบวนการทำงาน การจัดการ การทำงานเป็นกลุ่ม การแสวงหาความรู้ สามารถแก้ปัญหาในการทำงาน รักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่องาน

สาระที่ 2 : การอาชีพ

มาตรฐาน ง 2.1 : เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรม มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต

สาระที่ 3 : การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 3.1 : เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการทำงานของเทคโนโลยี ใช้ความรู้ ภูมิปัญญา จินตนาการและความคิดอย่างมีระบบในการออกแบบ สร้างสิ่งของเครื่องใช้ วิธีการเชิงกลยุทธ์ ตามกระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจ เลือกใช้เทคโนโลยีในทางการสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพ

สาระที่ 4 : เทคโนโลยีสารสนเทศ

มาตรฐาน ง 4.1 : เข้าใจ เห็นคุณค่า และใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงานและอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีคุณธรรม

สาระที่ 5 : เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ

มาตรฐาน ง 5.1 : ใช้เทคโนโลยีในการทำงาน การผลิต การออกแบบ การแก้ปัญหา การสร้างงาน การสร้างอาชีพสุจริตอย่างมีความเข้าใจ มีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ และมีความคิดสร้างสรรค์

ภาษาต่างประเทศ

ภาษาต่างประเทศที่เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ซึ่งกำหนดให้เรียนตลอดหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ภาษาอังกฤษ ส่วนภาษาต่างประเทศอื่น เช่น ภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน จีน อาหรับ และภาษากลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน หรือภาษาอื่น ๆ ให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษาที่จะจัดทำรายวิชาประกอบการจัดการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

สาระที่ 1 : ภาษาเพื่อการสื่อสาร

มาตรฐาน ด 1.1 : เข้าใจกระบวนการฟังและการอ่าน สามารถตีความเรื่องที่ฟังและอ่านจากสื่อประเภทต่าง ๆ และนำความรู้มาใช้อย่างมีวิจารณญาณ

มาตรฐาน ต 1.2 : มีทักษะในการสื่อสารทางภาษา แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ความคิดเห็น แสดงความรู้สึกโดยใช้เทคโนโลยี และการจัดการที่เหมาะสม เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

มาตรฐาน ต 1.3 : เข้าใจกระบวนการพูด การเขียน และการสื่อสารข้อมูล ความคิดเห็น และความคิดรวบยอดในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างสร้างสรรค์ มีประสิทธิภาพและมีสุนทรียภาพ

สาระที่ 2 : ภาษาและวัฒนธรรม

มาตรฐาน ต 2.1 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมเจ้าของภาษา และนำไปใช้ได้เหมาะสมกับกาลเทศะ

มาตรฐาน ต 2.2 : เข้าใจความเหมือนและความแตกต่างระหว่างภาษา และวัฒนธรรมของเจ้าของภาษากับภาษาและวัฒนธรรมไทย และนำมาใช้อย่างมีวิจารณญาณ

สาระที่ 3 : ภาษากับความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น

มาตรฐาน ต 3.1 : ใช้ภาษาต่างประเทศในการเชื่อมโยงความรู้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น และเป็นพื้นฐานในการพัฒนาและเปิดโลกทัศน์ของตน

สาระที่ 4 : ภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก

มาตรฐาน ต 4.1 : สามารถใช้ภาษาต่างประเทศ ตามสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในสถานศึกษา ชุมชนและสังคม

มาตรฐาน ต 4.2 : สามารถใช้ภาษาต่างประเทศเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การทำงาน การประกอบอาชีพ การสร้างความร่วมมือ และการอยู่ร่วมกันในสังคม

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของแต่ละกลุ่ม จะกำหนดไว้ในเอกสารประกอบหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับขอบข่ายกลุ่ม สาระและ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นในแต่ละกลุ่มสาระดังเอกสารแนบท้าย

การจัดการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 32 กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ครู ผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้วยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

เนื่องจากประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ในโลกกำลังประสบปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องของความขัดแย้ง ทั้งความคิดและการกระทำของตัวบุคคล องค์กร และสังคม ฉะนั้นสถานศึกษาจะต้องมุ่งเน้นการเรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ หาทางแก้ไข โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษด้วย

การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบ/วิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คุณธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมกระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหาและกระบวนการต่าง ๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการ เป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกัน หรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจัดได้หลายลักษณะ เช่น

1) การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กับหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตจริง หรือสาระที่กำหนดขึ้นมา เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม นำ เป็นต้น ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงสาระ และกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ไปแสวงหาความรู้ความจริงจากหัวข้อเรื่องที่กำหนด

2) การบูรณาการแบบคู่ขนาน มีผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดการเรียนการสอน โดยอาจยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน เช่น ผู้สอนคนหนึ่งสอนวิทยาศาสตร์ เรื่องเงา ผู้สอนอีกคนอาจสอนคณิตศาสตร์ เรื่องการวัดระยะทางโดยการวัดเงา คิดคำนวณในเรื่องเงาในช่วงเวลาต่าง ๆ จัดทำกราฟของเงาในระยะต่าง ๆ หรือ อีกคนหนึ่งอาจให้ผู้เรียนรู้ศิลปะเรื่องเทคนิคการวาดรูปที่มีเงา

3) การบูรณาการแบบสหวิทยา การบูรณาการในลักษณะนี้ นำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระ มาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนมักจัดการเรียนการสอนแยกตามรายวิชา หรือกลุ่ม วิชา แต่ในบางเรื่อง ผู้สอนจัดการเรียนการสอนร่วมกันในเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่องวันสิ่งแวดล้อมของ ชาติ ผู้สอนภาษาไทยจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้ภาษา คำศัพท์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอน วิทยาศาสตร์จัดกิจกรรมค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนสังคมศึกษาให้ผู้เรียนค้นคว้าหรือทำ กิจกรรมชมรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และครู ผู้สอนสุขศึกษาอาจจัดให้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการ รักษาสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

4) การบูรณาการแบบโครงการ ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการเป็น โครงการ โดยผู้เรียนและครู ผู้สอนร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาการเรียนต่อเนื่องกัน ได้หลายชั่วโมง ด้วยการนำเอาจำนวนชั่วโมงของวิชาต่าง ๆ ที่ ครู ผู้สอนเคยสอนแยกกันนั้นมารวม เป็นเรื่องเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน ในลักษณะของการสอนเป็นทีม เรียนเป็นทีม ในกรณีนี้ ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษ ครู ผู้สอนสามารถแยกกันสอนได้ เช่น กิจกรรมเข้าค่าย ดนตรี กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรมเข้าค่ายศิลปะ เป็นต้น

แนวการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นมีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้ต้องสนองต่อความสนใจของ ผู้เรียน โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการเรียนรู้ ทั้งนี้ ในแต่ละคาบเวลาเรียนนั้น ไม่ควรใช้เวลานานเกินความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกกลุ่มสาระ ในลักษณะบูรณาการที่มีภาษาไทยและคณิตศาสตร์เป็นหลัก เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริง มีความ สนุกสนาน ได้ปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทักษะพื้นฐานการติดต่อสื่อสารในการคิด คำนวณ การคิดวิเคราะห์ และพัฒนาลักษณะนิสัยและสุนทรียภาพ

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้มีลักษณะคล้ายกับช่วงชั้นที่ 1 แต่ จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ มุ่งเน้นทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การสอน แบบบูรณาการ โครงการ การใช้หัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะใน การคิด การค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงานแล้วนำไป แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีหลักการ ทฤษฎีที่ยาก ซับซ้อน อาจจัดแยกเฉพาะ และควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานมากขึ้น เพื่อมุ่ง ให้ผู้เรียนเกิดความคิด ความเข้าใจ และรู้จักตนเองในด้านความสามารถ ความถนัด เพื่อเตรียมตัวเข้า สู่อชีพ สถานศึกษาต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้เริ่มเน้นเข้าสู่เฉพาะทางมากขึ้น มุ่งเน้นความสามารถ ความคิดระดับสูง และความต้องการของผู้เรียน ทั้งในด้านอาชีพ การศึกษา เฉพาะทาง ตลอดจนการศึกษาต่อ

สื่อการเรียนรู้

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรสถานศึกษามุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อ และแหล่งความรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียน ควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อ หรือห้องสมุดของสถานศึกษา

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลาย ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อให้การใช้สื่อการเรียนรู้เป็นไปตามแนวการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรดำเนินการดังนี้

- 1) จัดทำและจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ให้เป็นสื่อการเรียนรู้
- 2) ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 3) จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ สำหรับศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน และสำหรับเสริมความรู้ของผู้สอน
- 4) ศึกษาวิธีการเลือก และการใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมหลากหลาย และสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
- 5) ศึกษาวิธีการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเอง และที่เลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมินสื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่

อย่างสม่ำเสมอ

6) จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษาค้นคว้าแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้

7) จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น

8) จัดให้มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อ และการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้ อย่างเต็มศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ ตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดหมายสำคัญของการประเมินระดับชั้นเรียนคือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการคุณธรรม และค่านิยม อันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่/เพียงใด ดังนั้น การวัดและประเมินจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนและสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมผลงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับชั้นเรียนที่สำคัญ คือตัวผู้เรียน ผู้สอนและพ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ครู ผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน

แต่ละกลุ่มสามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะได้ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียน

สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมิน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ สถานศึกษา

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการ เรียนรู้เป็นรายชั้นปี และช่วงชั้นสถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผล การประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการ ประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้าย ของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่ม สาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ได้จากการประเมิน จะ นำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียน สามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่า จบการศึกษาภาคบังคับ และจบ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งถือว่า จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้เรียนผ่านการศึกษาแต่ละช่วงชั้นตามเกณฑ์ดังนี้

เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1,2, และ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 (จบการศึกษาภาคบังคับ)

1) ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มและได้รับการตัดสินผลการ เรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

2) ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ ที่สถานศึกษากำหนด

3) ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษา กำหนด

4) ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่

สถานศึกษากำหนด

เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 (จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน)

1) ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้หน่วยกิตครบตามหลักสูตรที่สถานศึกษากำหนด และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

2) ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

3) ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

4) ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

เอกสารหลักฐานการศึกษา

สถานศึกษาต้องพิจารณาจัดทำเอกสารการประเมินผลการเรียน เพื่อใช้ประกอบการดำเนินงานด้านการวัดและประเมินผลการเรียนตามที่เห็นสมควร เช่น เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ของผู้เรียนแบบบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในรายวิชาต่าง ๆ แบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นรายบุคคล ระเบียบสะสมแสดงพัฒนาการด้านต่าง ๆ และแบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นต้น

ทั้งนี้ จะมีการกำหนดเอกสารหลักฐานการศึกษา ที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องใช้เหมือนกัน เพื่อประโยชน์ในการสื่อความเข้าใจที่ตรงกัน และการส่งต่อกัน ได้แก่ เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ เอกสารแสดงวุฒิการศึกษา แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจะกำหนดแนวทางการดำเนินงานในรายละเอียดต่อไป

การเทียบโอนผลการเรียน

ให้สถานศึกษาสามารถเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียน โดยการนำความรู้ ทักษะและประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาในรูปแบบต่างๆ และหรือจากการประกอบอาชีพมาเทียบโอนเป็นผลการเรียนของหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งในระดับที่กำลังศึกษาอยู่ การพิจารณาเทียบโอนสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ดังนี้

1) พิจารณาจากหลักฐานการศึกษา ซึ่งจะให้ข้อมูลที่แสดงความรู้ ความสามารถของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ

2) พิจารณาจากความรู้และประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติจริง การทดสอบ การสัมภาษณ์ ฯลฯ

3) พิจารณาจากความสามารถ และการปฏิบัติได้จริง

ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามกฎกระทรวงและระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

การพัฒนาศักยภาพครู

การพัฒนาศักยภาพครู ถือเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะพัฒนาให้เป็นครูมืออาชีพ โดยศึกษาวิเคราะห์ระบบต่าง ๆ ของสถานศึกษาว่ามีจุดอ่อน จุดแข็งอย่างไร รวมทั้งระบบการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล การวิเคราะห์ครูผู้สอนในด้านความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ตลอดจนเจตคติที่มีต่อการเรียนการสอน เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับพิจารณาสนับสนุนให้มีการพัฒนา ศักยภาพของครูอย่างต่อเนื่อง การกำหนดให้ครูจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่ม การมีครูพี่เลี้ยง ครูทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร ครูแนะแนว ทั้งหมดเป็นกระบวนการที่สถานศึกษาต้องพัฒนาสร้างสรรค์ให้เป็นระบบ โดยมีปัจจัยเกื้อหนุนที่มีประสิทธิภาพ พร้อมด้วยนวัตกรรมที่หลากหลาย ผู้เรียนมีระบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีผู้เรียนเป็นผู้ช่วยครู เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาศักยภาพครู ให้มีความเป็นผู้นำทางวิชาการปฏิบัติหน้าที่โดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ อาศัยความร่วมมือของครูแกนนำ ครูต้นแบบ และสถาบันการศึกษาชั้นสูง เช่น คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ของสถาบันราชภัฏและมหาวิทยาลัย รวมทั้งชมรมวิชาชีพ ซึ่งจะช่วยพัฒนาครูให้มีศักยภาพในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เนื่องจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่ต้องอาศัยการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลักสำคัญ

การจัดหลักสูตรสถานศึกษา

1) หลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้ สถานศึกษาจึงต้องมีหลักสูตรของตนเอง คือ หลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย การเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติม เป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน และกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัวและชุมชน ท้องถิ่น วัด หน่วยงานและสถานศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสอง

ประการ ซึ่งจุดมุ่งหมายทั้งสองประการนี้ให้แนวทางที่สำคัญ ซึ่งสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรภายในบริบทและแนวทางนั้น ๆ ดังนี้

(1) หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้เด็กเกิดความสุข และเพลิดเพลินในการเรียนรู้ เปรียบเสมือนเป็นวิธีสร้างกำลังใจและเร้าใจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียนให้ได้มากที่สุด มีความรู้สูงสุดสำหรับผู้เรียนทุกคน ควรสร้างความเข้มแข็ง ความสนใจ และประสบการณ์ให้ผู้เรียนและพัฒนาความมั่นใจ ให้เรียนและทำงานอย่างเป็นอิสระและร่วมใจกัน ควรให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้สำคัญ ๆ ในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ได้ข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีสื่อสาร ส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็น และมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล

(2) หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนา ด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรม และโดยเฉพาะพัฒนาหลักการในการจำแนกแหว่งถูกและผิด เข้าใจและศรัทธาในความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ว่ามีอิทธิพลต่อตัวบุคคลและสังคม หลักสูตรสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียน และช่วยให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมมากขึ้น มีความเสมอภาค ควรพัฒนา วัฒนธรรม เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับโลก หลักสูตรสถานศึกษาควรสร้างให้ผู้เรียนมีความพร้อม ในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูล และเป็นอิสระและเข้าใจในความรับผิดชอบ

3) การสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรจะต้องสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ และเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของการศึกษา ผู้สอนต้องปรับปรุงกระบวนการสอนและประเมินกระบวนการสอนของตน เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การศึกษาจะเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ถ้าหลักสูตรมีการปรับปรุง ให้เป็นไปตามความต้องการและความจำเป็นตลอดเวลา สถานศึกษาควรดำเนินการจัดทำหลักสูตร ดังนี้

(1) กำหนดวิสัยทัศน์

สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อมองอนาคตว่า โลกและสังคมนั้น ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และสถานศึกษาจะต้องปรับตัว ปรับหลักสูตรอย่างไร จึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐ ในชุมชน ร่วมกันกับคณะกรรมการสถานศึกษา แสดงความประสงค์อันสูงส่งหรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้

สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียน ที่มีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกันในการกำหนดงานหลักที่สำคัญ ๆ ของสถานศึกษา พร้อมด้วย เป้าหมาย มาตรฐาน แผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการ และการติดตามผล ตลอดจนจัดทำรายงาน แจ้งสาธารณชน และส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษา เพื่อการปฏิบัติงานที่เหมาะสมตามหลักสูตรของสถานศึกษา และมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติที่กำหนดไว้

กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ โดยอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมนี้ เป็นกระบวนการที่มีพลังผลักดันให้แผนกลยุทธ์ที่สถานศึกษาสร้างขึ้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีทิศทางก่อให้เกิดเจตคติในทางที่สร้างสรรค์สิ่งงามแก่สังคมของสถานศึกษา มีระบบและหน่วยสนับสนุนในการปฏิบัติงานเกิดขึ้นอย่างเป็นเครือข่าย เพียบพร้อม เช่น ระบบคุณภาพระบบหลักสูตร สาระการเรียนรู้ การเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การติดตาม การรายงานฐานข้อมูลการเรียนรู้ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีระบบสนับสนุนครูอาจารย์ เป็นต้น กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ด้วยวิธีดังกล่าวนี้ จะนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การกำหนดสาระการเรียนรู้หรือหัวข้อเรื่อง ในท้องถิ่นสนองตอบความต้องการของชุมชน

(2) การจัดหลักสูตรสถานศึกษา

จากวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ สถานศึกษาจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้จากช่วงชั้น ให้เป็นรายปีหรือรายภาค พร้อมกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้ให้ชัดเจน เพื่อให้ครูทุกคน คือ ครูผู้สอน และครูสนับสนุน ได้นำไปออกแบบการเรียนการสอน การบูรณาการ โครงการร่วม เวลาเรียน การมอบหมายงาน/โครงการ แฟ้มผลงานหรือการบ้าน ที่มีถาวรวางแผนร่วมกันทั้งสถานศึกษา เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่ครอบคลุมภาระงาน การจัดการศึกษาทุกด้านของสถานศึกษา

(3) การกำหนดสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค

สถานศึกษานำมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของกลุ่มสาระต่าง ๆ จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน วิเคราะห์ และกำหนดสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เป็นรายปีหรือรายภาค ทั้งนี้ ต้องพยายามกำหนดให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ตาม เป้าหมาย และวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาด้วย พิจารณากำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล พร้อมทั้งการพิจารณาภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และสามารถกำหนดในลักษณะผสมผสานบูรณาการ จัดเป็นชุดการเรียนแบบยึดหัวข้อเรื่อง หรือจัดเป็น โครงการงานได้

(4) การออกแบบการเรียนการสอน

จากสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายปีหรือรายภาค สถานศึกษา

ต้องมอบหมายให้ผู้สอนทุกคนออกแบบการเรียนการสอน โดยคาดหวังว่า ผู้เรียนควรจะสามารถทำอะไรได้ เช่น ช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งมีชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 นั้น ผู้เรียนจะเรียนรู้สาระเรื่องที่กำหนดได้ในระดับใด ยกตัวอย่างวิชาคณิตศาสตร์ ที่มีสาระที่ 1 : จำนวนและการดำเนินการ และมีมาตรฐาน ค 1 : 1 เข้าใจถึงความหลากหลายของการแสดงจำนวนและการใช้จำนวนในชีวิตจริง ผู้เรียนในช่วงชั้นนี้จะสามารถทำอะไรได้ เช่น ในช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1.3 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นไว้ข้อหนึ่งว่า มีความคิดรวบยอดและความรู้สึกเชิงจำนวนเกี่ยวกับจำนวนนับและศูนย์ และผู้เรียนในช่วงชั้นนี้สามารถอย่างไร เช่น ผู้เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สามารถนับ 1 ถึง 100 และมากกว่า เป็นต้น และออกแบบการเรียนรู้จะต้องให้ผู้เรียนพัฒนาได้ทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์และสังคม

(5) การกำหนดเวลาเรียนและจำนวนหน่วยกิต

ในการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี นั้น สถานศึกษาต้องตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการอ่าน การเขียน การคิดเลข การคิดวิเคราะห์ และการใช้คอมพิวเตอร์ ด้วยวิธีการสอนที่ยึดหัวข้อเรื่องจากกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ หรือสังคมศึกษาเป็นหลักตามความเหมาะสมของท้องถิ่น บูรณาการการเรียนรู้ด้วยกลุ่มสาระต่าง ๆ เข้ากับหัวข้อเรื่องที่เรียนอย่างสมดุล ควรกำหนดจำนวนเวลาเรียนสำหรับสาระการเรียนรู้รายปี ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ควรกำหนดจำนวนเวลาสำหรับการเรียนตามสาระการเรียนรู้รายปี ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความจำเป็นในการเรียนการสอน เพื่อเน้นทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่าน การเขียน การคิดเลข และการคิดวิเคราะห์ โดยเฉพาะช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งจะต้องจัดให้ผู้เรียนเรียนอย่างสนุกเพลิดเพลิน ซึ่งในแต่ละคาบเวลา ไม่ควรใช้เวลายาวเกินความสนใจของผู้เรียน นอกจากผู้สอนจะจัดให้เป็นกิจกรรม เช่น การฝึกให้เขียนหนังสือเป็นเล่ม เป็นต้น

การเรียนการสอนควรดำเนินไปตามความสนใจของผู้เรียนในช่วงชั้นที่ 1 ผู้สอนควรเข้าใจจิตวิทยาการสอนเด็กเล็กอย่างลึกซึ้ง สามารถบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้ผสมกลมกลืนตอบสนองต่อชีวิตที่อยากรู้อยากเห็นของเด็กโดยเฉพาะ แต่ต้องไม่ลืมมุ่งเน้นทักษะพื้นฐานดังกล่าว สำหรับในช่วงชั้นที่ 2 ผู้เรียนซึ่งได้ผ่านการเรียนการเล่นเป็นกลุ่มมาแล้ว ในช่วงชั้นนี้จึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเริ่มทำงานเป็นทีม การสอนตามหัวข้อเรื่องจึงเป็นเรื่องสำคัญ หัวข้อเรื่องขนาดใหญ่สามารถจัดทำเป็นหัวข้อย่อย ทำให้ผู้เรียนรับผิดชอบไปศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อย่อยเหล่านี้ เป็นการสร้างความรู้ของตนเองและใช้กระบวนการวิจัยควบคู่กับการเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษา

แห่งชาติ พ.ศ. 2542 และนำผลงานมาแสดง ทำให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ผลงานของกันและกันในรูปแบบแฟ้มสะสมผลงาน

การเรียนรู้ในช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ เป็นการเรียนที่มุ่งพัฒนาความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษานอกจากจะทบทวนการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่กำหนดไว้แล้ว จะต้องจัดเตรียมแบบบูรณาการเป็นโครงการมากขึ้น เป็นการเริ่มทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจการศึกษาสู่โลกของการทำงานตามความต้องการของท้องถิ่นและสังคม นวัตกรรมด้านการสอนและประสบการณ์ในการทำงานด้านต่าง ๆ แม้การเรียนภาษาก็สามารถเป็นช่องทางสู่โลกของการทำงานได้ และต้องชี้แจงให้ผู้เรียนได้ทราบว่า สังคมในอนาคตจะต้องอยู่บนรากฐานของความรู้ สถานศึกษาจึงต้องจัดบรรยากาศให้อยู่ในสภาพแห่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ เป็นตัวอย่างแก่สังคม และควรจัดรายวิชาหรือโครงการที่สนองความถนัด ความสนใจของผู้เรียนเพิ่มขึ้นด้วย

การเรียนรู้ในช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ เพื่อเตรียมตัวให้ผู้เรียนมีความพร้อมในด้านการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น หรือการประกอบอาชีพ ดังนั้น สถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งส่งเสริมความถนัดและความสนใจของผู้เรียนในลักษณะรายวิชาหรือโครงการ

(6) แนวทางการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

เพื่อให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ดำเนินไปด้วยดีบรรลุตามที่คาดหวัง จึงกำหนดแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

ก การจัดทำสาระของหลักสูตร

ก) กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาจัดเป็นผลการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค ที่ระบุถึงความรู้ ความสามารถของผู้เรียน ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาค นั้น

การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของสาระการเรียนรู้ของรายวิชาที่มีความเข้ม (Honor Course) ให้สถานศึกษากำหนดได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับรายวิชาที่จะจัด

ข) กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ในข้อ 1) ให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้ง สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและของชุมชน

ค) กำหนดเวลาและหรือจำนวนหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้รายภาค ทั้งสาระการเรียนรู้พื้นฐานและสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มขึ้น ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายปี และกำหนดจำนวนเวลาเรียนให้เหมาะสม และสอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาค และกำหนดจำนวนหน่วยกิตให้เหมาะสมสอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้ในการกำหนดจำนวนหน่วยกิต ของสาระการเรียนรู้รายภาค สำหรับช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

ใช้เกณฑ์การพิจารณาที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียนมีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นวิชาเฉพาะของสายอาชีพหรือโปรแกรมเฉพาะทางอื่น ๆ ใช้เกณฑ์การพิจารณา คือ สาระการเรียนรู้ที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ระหว่าง 40-60 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต ทั้งนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม และใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน

ง) จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการนำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปี หรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดตามข้อ 1) 2) และ 3) มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยให้ประกอบด้วย ชื่อรายวิชา จำนวนเวลาหรือจำนวนหน่วยกิต มาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ

สำหรับชื่อรายวิชามีแนวทางในการกำหนดดังนี้ ชื่อรายวิชาของสาระการเรียนรู้ ให้ใช้ตามชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนชื่อสถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติมสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ต้องสื่อความหมายได้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้น

จ) จัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยการนำเอาสาระการเรียนรู้รายปี หรือรายภาคที่กำหนดไว้ไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้หน่วยย่อย ๆ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ และผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้ แต่ละหน่วยประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และจำนวนเวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้ว ผู้เรียนสามารถบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาคของทุกรายวิชา

ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ อาจบูรณาการทั้งภายในและระหว่างการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน การจัดการเรียนรู้

สำหรับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยการปฏิบัติ
โครงการอย่างน้อย 1 โครงการ

ฉ) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา
รายปี หรือรายภาคและหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ กำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและ
ผู้สอน

ข การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย
วุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

ก) การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการ
เรียนรู้ เช่น การบูรณาการโครงการ องค์ความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น

ข) จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติและความสามารถ
ความต้องการ ของผู้เรียนและชุมชน เช่น ชมรมทางวิชาการต่าง ๆ เป็นต้น

ค) จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม
เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี เป็นต้น

ง) จัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่าง ๆ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์
ต่อตนเองและส่วนรวม

จ) การประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบโดยให้ถือว่าเป็น
เกณฑ์ประเมินผลการผ่านช่วงชั้นเรียน

ค การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สถานศึกษาต้องร่วมกับชุมชน กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อ
เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และ
ค่านิยมที่สถานศึกษาจะกำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น สามารถกำหนดขึ้นได้ตามความ
ต้องการ โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรม
จริยธรรม และค่านิยมดังกล่าว ให้แก่ผู้เรียนเพิ่มจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ

ในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดให้มีการวัดและ
ประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการประเมินเชิงวินิจฉัยเพื่อการ
ปรับปรุงพัฒนาและการส่งต่อ ทั้งนี้ ควรประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง
ร่วมกันประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปี/รายภาค

ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวม
ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อทราบความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียน

สถานศึกษาจะได้นำไปกำหนดแผนกลยุทธ์ในการปรับปรุงพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

แนวทางการวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เป็นไปตามที่สถานศึกษากำหนด

ง การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน โดยให้ผู้สอนนำกระบวนการวิจัยมาผสมผสานหรือบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนแก้ปัญหา หรือพัฒนา การดำเนินการแก้ปัญหาหรือพัฒนา การเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุปผลการแก้ปัญหา หรือพัฒนา และการรายงานผลการเรียนรู้ และการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญในการให้ทุกส่วนทุกฝ่ายในสังคม มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา และกระจายอำนาจการศึกษาลงไปยังท้องถิ่นโดยตรง โดยเฉพาะสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้จัดการเรียนการสอน ดังนั้น เพื่อให้ผลผลิตทางการศึกษา คือ ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม จำเป็นต้องมีระบบการกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผลการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทุกกลุ่มทุกฝ่ายมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา เห็นความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค ตลอดจนให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนการวางแผน และดำเนินงานการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง

การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผลการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่เป็นกลไกหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษา ให้เป็นไปตามที่มาตรฐานกำหนด โดยต้องมีการดำเนินการที่เป็นระบบเครือข่าย ครอบคลุมทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกกระทรวง ตั้งแต่ระดับชาติ เขตพื้นที่ และสถานศึกษา ในรูปแบบของคณะกรรมการที่มาจากบุคคลทุกระดับ และทุกอาชีพ ในการกำหนดดูแลและประเมินผล ต้องมีการรายงานผลจากทุกระดับให้ทุกฝ่ายรวมทั้งประชาชนทั่วไปทราบ เพื่อค้นหาแนวทางร่วมกันพัฒนาคุณภาพต่อไป

เพื่อให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพอย่างแท้จริง ต้องมีการประเมินผลการจัดการศึกษา ทั้งระดับชาติ เขตพื้นที่ และสถานศึกษา

2.6 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2545 ได้บรรจุมาตราต่างๆ เพื่อกำหนดเงื่อนไขให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 5 แนวทางดังกล่าว จะขอสรุปรายละเอียดของแต่ละหมวดที่เป็นแก่นสาระของพระราชบัญญัตินี้

หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ

เป็นหมวดที่สำคัญ เพราะเป็นการสรุปย่อหลักการสำคัญของแนวทางการปฏิรูปการศึกษา และกล่าวถึงความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาเพื่อเป็นการกำหนดกรอบของการดำเนินงานทั้งหมด

หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา

กล่าวถึงสิทธิของประชาชนที่จะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย กล่าวถึงสิทธิของบุคคลซึ่งมีความบกพร่องของร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ตลอดจนบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ หมวดสิทธินี้เป็นการเปิดขอบฟ้าใหม่ที่ส่งเสริมให้บุคคล ชุมชน สถาบันสังคม สถาบันศาสนา องค์กรเอกชน และสถานประกอบการ มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้รับการสนับสนุนจากรัฐในหลายๆ วิธี

หมวด 3 ระบบการศึกษา

กล่าวถึง ระบบการศึกษาใหม่ที่จัดไว้เพียง 2 ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับหลังการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เรียกว่าอุดมศึกษา และในแต่ละระดับสามารถจัดในรูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และให้มีระบบการเทียบโอนผลการเรียนได้ระหว่างรูปแบบต่างๆ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ตามที่กระทรวงฯ จะกำหนด

หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา

กล่าวถึงแนวการจัดการเรียนการสอน ที่จะต้อง "ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด" สาระของการเรียนจะต้องเน้นเรื่องอะไรบ้างในแต่ละระดับ และกระบวนการเรียนรู้ควรดำเนินการอย่างไร วิธีการประเมินผลควรทำอย่างไร หลักสูตรแกนกลางของการศึกษาขั้นพื้นฐานกับหลักสูตรท้องถิ่น ประสานสอดคล้องกันอย่างไร ได้กล่าวไว้ในหมวดนี้

หมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา

กล่าวถึงการจัดบทบาทหน้าที่ใหม่ของกระบวนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ

การกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ระหว่าง ส่วนกลางกับเขตพื้นที่การศึกษา ไว้ชัดเจน กระทรวงใหม่นี้รวมงานกระทรวงศึกษาธิการเดิม งานของทบวงมหาวิทยาลัย และงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และมุ่งเน้นให้ มหาวิทยาลัยเป็นอิสระ หมวดนี้กล่าวถึงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษาตลอดจนระบบการบริหาร และการจัดการศึกษาของเอกชน

หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา

กล่าวถึงระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีทั้งระบบประกันคุณภาพภายใน และระบบประกันคุณภาพภายนอก ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ และขั้นตอนของการดำเนินงาน

หมวด 7 ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา

กล่าวถึงระบบและกระบวนการผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน โดยจัดให้มีกองทุนสำหรับการพัฒนา ให้มีองค์กรวิชาชีพครูเพื่อดูแลการออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ มีองค์กรกลางบริหารบุคคล การกระจายอำนาจการบริหาร และระบบเงินเดือนครูตลอดจนกองทุนส่งเสริมครู คณาจารย์

หมวด 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

หมวดนี้กล่าวถึงการจัดสรรงบประมาณแบบใหม่ให้สถานศึกษา และแนวการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ

หมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

กล่าวถึงการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ระบบการพัฒนาและจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

บทเฉพาะกาล

กล่าวถึงการจัดตั้งสำนักงานปฏิรูปการศึกษาและคณะกรรมการบริหารสำนักงาน เพื่อทำงานเฉพาะกิจ 3 ปี เพื่อเสนอรูปแบบและพระราชบัญญัติระเบียบการบริหารกระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พระราชบัญญัติการบริหารบุคคล (ของครู) และเสนอแนะการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติฉบับนี้

2.7 ปัจจัยการบริหาร

ปัจจัยการบริหาร โดยทั่วไปแล้วจะคำนึงถึงทรัพยากรทางการบริหาร 4 อย่างหรือที่เรียกว่า 4 M เพราะเป็นปัจจัยของการบริหารที่ถ้าขาดอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วจะทำให้

การบริหารงานไม่ราบรื่น ไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2547, หน้า 9) นอกจากนี้ยังมีผู้ให้แนวคิดเรื่องปัจจัยการบริหารดังนี้

เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ (2541, หน้า 85) ได้ให้แนวคิดเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาไว้ว่าปัจจัยที่จะส่งผลต่อการปฏิรูปการศึกษาประกอบด้วย

1) ปัจจัยภายในระบบการศึกษาซึ่งประกอบด้วย คุณภาพของครู หลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน การบริหารและการจัดการ

2) ปัจจัยภายนอก ซึ่งประกอบด้วย เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ปัจจัยการบริหารตามแนวคิดของ ลิเคิร์ต (Likert, 1969, p. 12) ได้กล่าวถึงปัจจัยการบริหารของผู้บริหารไว้ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำ 2) แรงจูงใจ 3) การติดต่อสื่อสาร 4) การปฏิสัมพันธ์และการมีอิทธิพลต่อกัน 5) การตัดสินใจ 6) การกำหนดเป้าหมายหรือการสั่งการ 7) การควบคุมงาน 8) มาตรฐานการปฏิบัติงานและการฝึกอบรม

การดี อนันต์นำวี (2545, หน้า 8) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษา โดยใช้ปัจจัยการบริหารในการศึกษาวิจัยดังนี้

1) ปัจจัยด้านคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร ซึ่งประกอบด้วย วุฒิต่างการศึกษา ประสิทธิภาพการบริหาร ความสามารถในการบริหาร

2) ปัจจัยด้านพฤติกรรมการบริหาร ซึ่งประกอบด้วย ภาวะผู้นำ การตัดสินใจ แรงจูงใจ การติดต่อสื่อสาร และการมีส่วนร่วม

3) ปัจจัยด้านสถานการณ์ของโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย ขนาดของโรงเรียน การสนับสนุนทางสังคมของครู แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู บรรยากาศของโรงเรียน สถานะภาพทางเศรษฐกิจทางสังคมภายนอก ที่ทำให้ครูพึงพอใจมีความสำเร็จในการผลิตนักเรียน

สมทรง ชุมรัมย์ (2542, หน้า 9) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของข้าราชการครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดภูเก็ต โดยใช้ปัจจัยการบริหารในการศึกษาวิจัยดังนี้

1) ภาระงานของครู หมายถึง ปริมาณงานในความรับผิดชอบของครูสายผู้สอน นับจำนวนชั่วโมงที่ครูปฏิบัติการสอน และจำนวนชั่วโมงที่ทำงานส่งเสริมการสอนต่อสัปดาห์ งานส่งเสริมการสอน ได้แก่ ตรวจสอบนักเรียน เตรียมการสอนและอุปกรณ์การสอน สอนซ่อมเสริม การสำรวจการมาเรียนของนักเรียน การดูแลความพร้อมของห้องเรียน การควบคุมแถวและกิจกรรมหน้าเสาธง งานที่เกี่ยวกับการวัดผลประเมินผล การประชุมปรึกษางาน การจัดทำสมุดประจำชั้น

บัตรสุขภาพ การติดต่อผู้ปกครอง แนะนำ และงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย

2) จำนวนแหล่งวิทยากร หมายถึงบุคคล วัตถุ อาคารสถานที่ ทรัพยากรธรรมชาติทั้งในและนอกโรงเรียนซึ่งสามารถถ่ายทอดความรู้หรือให้ประสบการณ์ตรงที่ช่วยให้การเรียนรู้เร็วขึ้น

3) การพัฒนาบุคลากร หมายถึง การเพิ่มพูนความรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการอบรม สัมมนา ประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาด้วยตนเองและการได้รับคำแนะนำจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

4) การรับรู้นโยบาย หมายถึง การที่ครูได้รับทราบและเข้าใจการชี้แจงที่เกี่ยวกับนโยบายแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นลักษณะต่าง ๆ จากผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการได้รับการกระตุ้นผลักดันและส่งเสริมให้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

5) การสนับสนุนด้านงบประมาณ หมายถึง การได้รับเงิน หรือวัสดุ ครุภัณฑ์ จากทางราชการ ผู้บริจาค การแสวงหาความช่วยเหลือ หรือการจัดกิจกรรมของผู้บริหาร เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2540 , หน้า 159) กล่าวถึงปัจจัยการบริหารในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้

1) บุคลากร ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา นักวิชาการ ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียน ครู ตัวแทนของผู้ประกอบอาชีพ บุคคลสำคัญในท้องถิ่น นักเรียน ผู้ปกครอง

2) เอกสารอ้างอิง ได้แก่ ตำรา เอกสารประกอบหลักสูตรผลงานวิจัย รายงานต่าง ๆ วารสารที่เกี่ยวข้อง

3) วัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ กระดาษ เครื่องพิมพ์ เครื่องคิดคำนวณ วัสดุสำนักงานต่าง ๆ เครื่องอำนวยความสะดวกในการทำงาน

4) สถานที่ดำเนินการ

5) งบประมาณ

ปัจจัยของการบริหารตามแนวคิดของ สเตียร์ (Steers, 1977, pp. 39-136 ; อ้างถึงใน วารี สิบานเย็น 2540, หน้า 46-54) ได้เสนอปัจจัยการบริหารไว้ 4 ประการ คือ

1) ลักษณะขององค์การ ประกอบด้วย

(1) โครงสร้างขององค์การ หมายถึง ความสัมพันธ์ของทรัพยากรด้านมนุษย์ที่ได้กำหนดไว้ในองค์การดังนั้นการวิเคราะห์โครงสร้างจึงรวมถึงการวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

ก การกระจายอำนาจ (Decentralization) หมายถึงความมากน้อยของการที่อำนาจ (Power) และสิทธิอำนาจ (Authority) ได้รับการกระจายไปตามชั้นของการบังคับบัญชาในองค์การ (hierarchy) แนวความคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับ

แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participative Decision Making) ยิ่งองค์กรมีการกระจายอำนาจมากขึ้น โอกาสเห็นคนในระดับล่างขององค์กรจะมีส่วนร่วมและมีส่วนรับผิดชอบในการตัดสินใจเกี่ยวกับงานและกิจกรรมในอนาคตขององค์กรก็มีมากขึ้น

ข ความชำนาญเฉพาะอย่าง (Specialization) แนวคิดเรื่องการแบ่งส่วนงานไปตามความชำนาญเฉพาะอย่างหรือเฉพาะหน้าที่ (Functional Specialization) ซึ่งเริ่มจากกระบวนการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ หรือ Scientific Management ซึ่งเป็นผลงานของ Taylor เมื่อปี 1911 นั้นมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการเพิ่มผลผลิต (Productivity) เพราะสมมติฐาน (Hypothesis) ของแนวความคิดนี้มีอยู่ว่าการแบ่งงานตามความชำนาญจะนำไปสู่ประสิทธิผลที่สูงขึ้น เพราะวิธีการดังกล่าวเปิดโอกาสให้พนักงานแต่ละคนมีความเชี่ยวชาญ (Expertise) เฉพาะอย่าง ซึ่งจะทำให้ผลงานของแต่ละคนมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมที่จะนำไปสู่เป้าหมายได้สูงมากขึ้น อย่างไรก็ตามจากการนำสมมติฐานดังกล่าวไปทดสอบก็ปรากฏว่าถึงแม้จะแบ่งงานตามความชำนาญเฉพาะอย่างจะเป็นประโยชน์ในแง่ของการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านแรงงานและเพิ่มการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ แต่ก็มักมีผลเสียต่อพนักงานในแง่ของทัศนคติเกี่ยวกับงาน สุขภาพ และความอยากที่จะอยู่ในองค์กรต่อไป ดังนั้นประโยชน์ที่ได้จากความชำนาญพิเศษในแง่ของการเพิ่มผลผลิตมักถูกลบล้างไปด้วยผลในทางลบ เช่น การนัดหยุดงาน การบ่อนทำลาย การเปลี่ยนงาน การขาดการลา ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องพิจารณาว่าสามารถรักษาจุดระหว่างประโยชน์กับความสูญเสียอันเกิดขึ้นจากวิธีการนี้ให้รอบคอบได้อย่างไรจึงจะสามารถสร้างโครงสร้างขององค์กรที่มีความเหมาะสมได้

ค ความเป็นทางการ (Formalization) หมายถึงความมากน้อยของการมีกิจกรรมในการทำงานของพนักงานถูกกำหนดอย่างจำเพาะเจาะจง หรือถูกควบคุมด้วยกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับที่เป็นทางการ มีองค์กร มีกฎ ระเบียบ ซึ่งใช้เป็นเครื่องควบคุมพฤติกรรมของพนักงานมากเท่าไรหรือองค์กรนั้นก็มีความเป็นทางการมากขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้การที่องค์กรมีความเป็นทางการหรือแบบแผนมากขึ้นก็ยิ่งกลับเป็นอุปสรรคต่อความมีประสิทธิผลมากขึ้น เพราะผู้บริหารที่อยู่ภายใต้โครงสร้างที่มีแบบแผนเป็นอย่างมากนี้มักจะทำทุกสิ่งโดยยึดระเบียบชนิดเรียกว่า “ตามตัวอักษร” (By the Book) ซึ่งก็มักมีผลทำให้พฤติกรรมใหม่ ๆ หรือพฤติกรรมที่ปรับตัวให้เข้ากับสภาพปัญหาถูกจำกัดลงในวงแคบซึ่งเป็นปัญหารุนแรง สำหรับองค์กรซึ่งอยู่ในสภาพแวดล้อมภายนอกที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ง ช่วงการบังคับบัญชา (Span of Control) หมายถึงจำนวนผู้ใต้บังคับบัญชาซึ่งในบ่อยครั้งหมายความจำเพาะเจาะจงถึงจำนวนคนงานซึ่งรายงานโดยตรงต่อผู้บังคับบัญชารายแรก (First - Level Supervisor) ฐานคติพื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่ที่ความเชื่อที่ว่ามီอตราส่วน

(Ratio) ที่เหมาะสมระหว่างผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา (ซึ่งมักอยู่ระหว่าง 6 : 1 ถึง 15 : 1) ซึ่งส่งประสิทธิผลสูงสุดต่อการทำงานของกลุ่มผู้ทำงาน

ขนาดขององค์การ (Organizational Size) ประเด็นของความน่าสนใจในเรื่องนี้อยู่ที่ว่าขนาดขององค์การมีอิทธิพลต่อความสำเร็จขององค์การอย่างไร ซึ่งผลจากการศึกษาวิเคราะห์หลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าในทางหนึ่งขนาดขององค์การที่เพิ่มขึ้นมีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้นขององค์การกลับมีความสัมพันธ์ทางลบต่อความผูกพันของพนักงานต่อองค์การ ดังนั้นก็อาจปรากฏว่าประสิทธิภาพขององค์การนำไปสู่ความไม่เต็มใจมากขึ้นของพนักงานที่จะอยู่ต่อไปในองค์การ

ขนาดของหน่วยงาน (Work – Unit Size) เป็นที่พบว่าขนาดของหน่วยงานมีผลแตกต่างกันต่อทัศนคติและพฤติกรรมของพนักงานมากกว่าผลผลิต (Output) ของหน่วยงาน สำหรับพนักงานนั้นการเพิ่มขนาดของกลุ่มงานมีความสัมพันธ์กับการลดน้อยลงของความพอใจในงานการเอาใจใส่ต่องานลดลง และความสามารถในการรักษาพนักงานไว้ได้ก็ลดลงพร้อม ๆ กับการได้แย่งทางแรงงานมากขึ้น

(2) บทบาทของเทคโนโลยี เทคโนโลยีในองค์การหมายถึงเครื่องมือหรือวิธีการ (Mechanisms) ซึ่งองค์การใช้ในการแปรสภาพตัวป้อนออกไปเป็นผลผลิต ซึ่งมีผลกระทบต่อความสำเร็จขององค์การได้เช่นกัน เทคโนโลยีดังกล่าวมีหลายรูปแบบ รวมทั้งความแตกต่างในกระบวนการทางเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิต ความแตกต่างในวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้และความแตกต่างในความรู้ทางวิชาการที่ใช้ในกิจกรรมเพื่อเป็นเป้าหมายขององค์การ

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าองค์การที่มีประสิทธิผลนั้น ลักษณะขององค์การจะมีโครงสร้างที่ระบุไว้ชัดเจนและเป็นแกนของความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่าง ๆ ซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันในเรื่องหน้าที่การทำงานได้ ดังนั้น การบริหารองค์การให้มีประสิทธิภาพจึงอยู่ที่การจัดโครงสร้างขององค์การ และปรับปรุงให้เหมาะสมกับกาลเวลาและเทคโนโลยีที่กำลังเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในปัจจุบัน

2) ลักษณะสภาพแวดล้อม (Environmental Characteristics) ลักษณะ

สภาพแวดล้อมของงานนั้น สตีเยร์ (Steers, 1977, pp. 84-97) เสนอว่ามีความสำคัญต่อความสำเร็จหรือประสิทธิผลขององค์การ โดยแบ่งสภาพแวดล้อมออกเป็น 2 ระดับ

(1) ลักษณะสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ มุ่งจำเพาะเจาะจงที่สภาพแวดล้อมของงาน (Task Environment) ซึ่งมีความหมายต่อกิจกรรมในการมุ่งสู่เป้าหมายขององค์การสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

ก ลักษณะของความไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อนเป็นสภาพแวดล้อมซึ่งไม่ยุ่งยาก

หรือสกริปต์เรียบหมายถึงปัจจัยภายนอกซึ่งองค์การจะต้องเกี่ยวข้องกับนั้นมีจำนวนน้อยและค่อนข้างเหมือนกัน

ข ลักษณะของความมั่นคงและเคลื่อนไหว หมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีความมั่นคงในการทำงาน ในขณะที่เดียวกันก็มีส่วนที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาขึ้นไปกว่าเดิม

ค ลักษณะของความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อม ซึ่งเกิดจากสภาวะ 3 ประการ คือ สภาวะการขาดข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยในสภาพแวดล้อม ซึ่งสัมพันธ์กับสภาวะการตัดสินใจขององค์การ สภาวะการขาดความสามารถในการคาดคะเนความน่าจะเป็นไปได้ว่าปัจจัยแวดล้อมจะมีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหน่วยงานที่ทำหน้าที่ตัดสินใจอย่างไร และการขาดข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับมูลค่าแห่งการสูญเสีย อันเกิดจากการตัดสินใจหรือการกระทำที่ไม่ถูกต้อง

(2) ลักษณะสภาพแวดล้อมภายในองค์การ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลในองค์การ สเตียร์ (Steers, 1977, p.100) กล่าวว่าไว้ว่าการวิเคราะห์หีบห่อของสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันซึ่งมีผลต่อประสิทธิผลขององค์การจะไม่สมบูรณ์หากไม่มีการพิจารณาลักษณะสภาพแวดล้อมภายในองค์การ ซึ่งมีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมในการทำงานหรือที่เรียกว่าบรรยากาศขององค์การนอกจากนี้ สเตียร์ (Steers, 1977, p. 8) ยังได้กล่าวว่าถ้าจะให้บรรยากาศขององค์การสมบูรณ์ควรคำนึงถึงองค์ประกอบย่อยอันประกอบด้วย

ก แนวโน้มของความสำเร็จ การสร้างบรรยากาศในการส่งเสริมการปฏิบัติงานนั้นจำเป็นต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน วิธีการหนึ่งซึ่งฝ่ายบริหารจะช่วยให้เกิดประสิทธิผลได้ก็คือสร้างบรรยากาศที่เน้นความสำคัญของการบรรลุเป้าหมาย ในขณะที่เดียวกันก็สนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมซึ่งนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย

ข ความเอาใจใส่ต่อพนักงาน บุคลากรในองค์การเป็นองค์ประกอบที่สำคัญเนื่องจากความสำเร็จของงานขึ้นอยู่กับคนที่จะนำมาซึ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์การ สเตียร์ (Steers, 1977, p. 104) เสนอว่าพฤติกรรมขั้นสุดท้ายหรือสิ่งที่ปรากฏในการกระทำของแต่ละบุคคลถูกกำหนดโดยปฏิสัมพันธ์กันระหว่างความต้องการของบุคคลและการรับรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมขององค์การ และเมื่อบุคคลมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ ได้รับความเอาใจใส่จากผู้บังคับบัญชา ก็จะมีคามพึงพอใจและมีความสุขในการทำงาน ในที่สุดประสิทธิผลของงานก็จะเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

ค แนวโน้มการให้รางวัล การลงโทษ การให้รางวัลเป็นเสมือนหนึ่งการชมเชยพิเศษวิธีการที่จะให้รางวัลและวัตถุประสงค์ขององค์การก็คือการพิจารณาตามงาน

แต่ละอย่าง ถ้าผลงานมีส่วนช่วยเหลือองค์กรได้เป็นอย่างดีก็ควรถือว่ามีคุณค่านำไปสู่การได้รับรางวัลและความพึงพอใจ

ง การลงโทษ จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและก่อให้เกิดผลทางลบในระยะยาว ทางเลือกในการตอบสนองต่อพฤติกรรมก็คือ การให้รางวัลพฤติกรรมที่ต้องการ ถ้าบุคคลมีประสบการณ์ในการได้รับความสำเร็จติดต่อกันเขาก็จะมีแนวโน้มที่จะพยายามทำงาน เพื่อให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการมากยิ่งขึ้น

จ ความมั่นคงกับความเสี่ยง สิ่งแวดล้อมมีอำนาจและอิทธิพลที่จะสร้างภาวะไม่แน่นอนให้เกิดขึ้นกับระบบของการผลิต สิ่งแวดล้อมจึงเป็นตัวกำหนดความไม่แน่นอน สิ่งใหม่เป็นสิ่งแปลกสร้างให้เกิดความรู้สึกที่ไม่แน่นอนเหมือนถูกคุกคามและต่อเนื่อง ไปจนถึงความกลัว ก่อให้เกิดความไม่มั่นคงปลอดภัยในด้านต่าง ๆ จึงไม่อยากจะเปลี่ยนแปลง บุคลากรในองค์กรจะพะวงกับปัญหาความมั่นคงของตน

ฉ ความเปิดเผย การป้องกันความเปิดเผยเป็นลักษณะที่สำคัญของหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม คือการที่ผู้นำเต็มใจเข้าร่วมกับผู้อื่นในองค์กร เปิดเผยเรื่องขององค์กรที่เหมาะสม

3) ลักษณะของบุคลากร (Employee Characteristics) เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาองค์กร ดังที่ สเตียร์ (Steers, 1977, p. 113) ได้กล่าวว่าลักษณะของบุคลากรในองค์กรที่มีพฤติกรรมซึ่งมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงาน อันจะนำไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร สิ่งที่ต้องพิจารณามีอยู่ 2 เรื่อง คือ ความผูกพันต่อองค์กร เป็นความปรารถนาของบุคคลที่จะรักษาซึ่งการเป็นสมาชิกขององค์กรต่อไป และการปฏิบัติงาน เป็นความปรารถนาของบุคคลที่จะปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

(1) ความผูกพันต่อองค์กร หมายถึงความผูกพันหรือสนใจอย่างจริงจังต่อเป้าหมายค่านิยมและวัตถุประสงค์ขององค์กร เต็มใจที่จะทุ่มเทพลังในการทำงานเพื่อองค์กรจะได้บรรลุเป้าหมาย

(2) การปฏิบัติงาน การปฏิบัติงานที่ดีนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะถ้าปราศจากการทำงานที่ดีแล้วการบรรลุถึงเป้าหมายขององค์กรและความสำเร็จย่อมเป็นไปได้ยาก สิ่งที่ต้องพิจารณาต่อไปก็คือทำอย่างไรการปฏิบัติงานที่ดีจึงจะเกิดขึ้นและรักษาไว้ต่อไปได้ ซึ่ง สเตียร์ (Steers, 1977, pp. 124 - 126) เสนอว่าปัจจัย 3 ประการของการปฏิบัติงานที่ดีของแต่ละบุคคลในองค์กรประกอบด้วย ก. การสนใจ ข. เป้าหมายความต้องการ ค. ความสามารถและความซัดแข็งของบทบาท

4) นโยบายการบริหารและการปฏิบัติ การดำเนินงานในกิจการใดก็ตามจะเกิด

สัมฤทธิ์ผลได้ก็ต่อเมื่อกิจการนั้นได้รับความร่วมมืออย่างจริงจังจากผู้ร่วมงาน ภายใต้นโยบายการบริหารที่มีประสิทธิภาพ สเตียร์(Steers, 1977, p. 136) ได้เสนอว่าการบริหารงานให้เกิดประสิทธิผลนั้นจะต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านต่าง ๆ คือ (1) การกำหนดเป้าหมายที่แน่นอน (2) การจัดหาและการใช้ทรัพยากร (3) การสร้างสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน (4) กระบวนการติดต่อสื่อสาร (5) ภาวะผู้นำและการตัดสินใจ (6) การปรับตัวขององค์กรและการริเริ่มสิ่งใหม่

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าปัจจัยการบริหารตามแนวคิดของแต่ละท่านที่ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเพื่อช่วยให้กิจการต่าง ๆ ประสบความสำเร็จนั้นมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ แต่ก็มิอาจรวมโดยทั่วไป ใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยจึงได้ให้นิยามปัจจัยการบริหาร ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึงปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญต่อการนำโรงเรียนไปสู่การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้ผลผลิตคือนักเรียนเป็นคนดี คนเก่ง และสามารถดำรงชีวิตในสังคมท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ได้อย่างมีความสุข และเฉพาะเจาะจงไว้ 4 ด้านดังนี้

1) ปัจจัยด้านบุคคล หมายถึงปัจจัยซึ่งประกอบด้วย

(1) คุณลักษณะของครูและผู้บริหาร โรงเรียน หมายถึงการมีวิสัยทัศน์ ท้นต่อเหตุการณ์ รู้เท่าทันปัญหาและอุปสรรค กล้าตัดสินใจ คิดสร้างสรรค์วิธีการทำงานใหม่ ๆ มีเหตุผลบนฐานข้อมูลที่ต้องการและมีแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาได้ มีความสามารถทางวิชาการ มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน การปฏิบัติงาน การตรวจสอบและการประเมินผลเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

(2) การพัฒนาครูและผู้บริหาร หมายถึงการที่ครูและผู้บริหารได้รับการพัฒนา ด้านการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยการอบรม สัมมนา ประชุมเชิงปฏิบัติการ และการได้รับคำแนะนำจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น รวมทั้งการเพิ่มพูนความรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วยตนเอง

(3) การรับรู้ นโยบายจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หมายถึงการที่ครูได้รับทราบและเข้าใจการชี้แจงที่เกี่ยวกับนโยบายแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นลักษณะต่าง ๆ จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งการได้รับการกระตุ้นผลักดันและส่งเสริมให้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

(4) บทบาทคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึงการมีบทบาทกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษา การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การเห็นคุณค่าและการให้ความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

(5) ความร่วมมือของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึงการที่

ผู้ปกครองนักเรียนเห็นคุณค่าในภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใกล้ตัวนักเรียนและให้ความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

2) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม หมายถึงปัจจัยซึ่งประกอบด้วย

(1) สภาพแวดล้อมภายนอกสถานศึกษา หมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกสถานศึกษาที่มุ่งจำเพาะเจาะจงที่ สภาพปัญหาภายในครอบครัวของนักเรียน สภาพปัญหาของชุมชน ด้านเศรษฐกิจ สังคม แหล่งอบายมุข ยาเสพติด อาชญากรรม รวมถึงการติดต่อประสานงาน การมีความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(2) สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา หมายถึงสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานที่มุ่งจำเพาะเจาะจงไปที่ บรรยากาศโรงเรียน การดูแลเอาใจใส่ การยกย่องให้รางวัล การลงโทษ เมื่อทำความผิด รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

3) ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึงปัจจัยซึ่งประกอบด้วย

(1) งบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ หมายถึงการ ได้รับและการใช้ เงิน วัสดุ ครุภัณฑ์ เพื่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากทางราชการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชน ท้องถิ่น ผู้บริจาค รวมถึงการแสวงหาความช่วยเหลือ

(2) สื่อ เทคโนโลยี หมายถึงการมีและการใช้สื่อ หนังสือ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และบทเรียนสำเร็จรูป CAI ที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

(3) อาคารสถานที่ หมายถึงอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ เช่นห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต รวมถึงการจัดสถานที่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้

4) ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ หมายถึงปัจจัยซึ่งประกอบด้วย

(1) การกำหนดเป้าหมาย หมายถึงการร่วมมือกันกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ ปรัชญา พันธกิจ และเป้าหมายของโรงเรียน ที่มีความชัดเจน เป็นไปได้ในทางปฏิบัติที่จะนำโรงเรียนไปสู่เป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

(2) กระบวนการสรรหาและการใช้ทรัพยากร หมายถึงความเหมาะสมในการสรรหาบุคคลและการใช้ทรัพยากรของโรงเรียนให้เกิดประโยชน์ คุ่มค่าและมีประสิทธิภาพสูงสุด

(3) การมีส่วนร่วม หมายถึงการบริหารงานที่ยึดหลักการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน

(4) การสร้างสรรค์และริเริ่มสิ่งใหม่ หมายถึงการสร้างสรรค์ การริเริ่มสิ่งใหม่ และการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปของการปฏิบัติงานในโรงเรียน

(5) นโยบายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หมายถึงการกำหนดนโยบาย

ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่มีความชัดเจนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ปัจจัยของการบริหารทั้ง 4 ด้านนี้จะทำให้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นไปตามวัตถุประสงค์และสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วาริ สิบานเย็น (2540 , บทคัดย่อ). ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเขตการศึกษาที่ 1 ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปัจจัยการบริหารโดยภาพรวมมีการใช้อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ กับด้านลักษณะขององค์การมีการใช้อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านลักษณะของบุคลากรและด้านลักษณะของสภาพแวดล้อมมีการใช้อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม ด้านการปรับรายละเอียดของเนื้อหา และด้านการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการจัดทำคำอธิบายรายวิชาหรือรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่และด้านการจัดทำสื่อการเรียนขึ้นใหม่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คือ สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน และลักษณะสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ

สมคิด ศรีปราชญ์ (2545 , บทคัดย่อ). ได้ศึกษาเรื่องสภาพปัจจุบันและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษาโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน สำหรับผลการเปรียบเทียบปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามความคิดเห็นของครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

สุทิน รัตนสุภา (2540 , บทคัดย่อ). ได้ศึกษาสภาพการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า ระดับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง โดยอาจารย์ที่ผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีระดับการปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมากกว่าอาจารย์ที่ไม่ผ่านการฝึกอบรม ส่วนอาจารย์ที่สอนในระดับชั้นต่างกัน มีระดับการพัฒนาหลักสูตรไม่แตกต่างกัน อาจารย์ที่สอนในกลุ่มวิชาต่างกันมีระดับการปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน ส่วนปัญหาอุปสรรคในการ

พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่พบได้แก่ ชาติเอกสารในการศึกษาค้นคว้า ชาติวิทยากรในการให้ความรู้ ความเข้าใจ ชาติแหล่งวิชาการหรือแหล่งความรู้ในการศึกษา มีภารกิจอื่นมากทำให้ไม่มีเวลา ดำเนินการได้เต็มที่ ชาติความรู้ความเข้าใจเทคนิควิธีการหรือลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ชาติแคลนวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนและชาติการประสานงานกับวิทยากรท้องถิ่น

สุทวิช ชาญพิทยา (2545 , บทคัดย่อ). ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน ประถมศึกษาในเขตปฏิบัติการทางการศึกษาที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด นครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด นครราชสีมาได้มีการพัฒนาหลักสูตรทุกโรงเรียน ส่วนปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอยู่ใน ระดับปานกลาง โดยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์และอาคาร สถานที่ ด้านบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องและสุดท้ายด้านการจัดการ สำหรับความต้องการในการ พัฒนาหลักสูตรมีความต้องการอยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับคือด้านบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง ด้านวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์และอาคารสถานที่ ด้านการจัดการและด้านงบประมาณ

วรรณภา พูนแก้ว (2546 , บทคัดย่อ). ได้ศึกษาแนวทางการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของ โรงเรียนนาร่องและเครือข่าย สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ผู้บริหารและครูมี ความคิดเห็นต่อการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ภาพรวมและรายด้านเห็นว่าเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ด้านการวัดผลและประเมิน ด้านการจัดการเรียนรู้และด้านสื่อการเรียนรู้ส่วน ความคิดเห็นต่อปัญหาการใช้หลักสูตรทั้งภาพรวมและรายด้านเห็นว่าเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย เรียงตามลำดับดังนี้ด้านสื่อการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนรู้และด้านการวัดผลและประเมินผล

มโน เขียนประสิทธิ์ (2547 , บทคัดย่อ). ได้ศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดทำ หลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัด ฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า ด้านประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ด้านประเพณีที่ทำกันทั่วไป ด้านประเพณีสำหรับตัวบุคคล และด้านประเพณีเฉพาะถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม น้ำหนักของค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ น้ำหนักค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่ากลุ่ม ตัวอย่างให้ความสำคัญของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศาสนาและประเพณีมาบูรณาการในกลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทยและกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะตามลำดับ

อัชชนา ถิ่นมาบแค (2545 , บทคัดย่อ). ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการจัดการ ด้านสิ่งแวดล้อมของผู้บริหาร โรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัจจัยการบริหาร โรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย อยู่ในระดับมาก ส่วนการ

จัดการด้านสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง และปัจจัยการบริหารส่งผลต่อการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียน

ธรรมบุญ ศรีจ้านงค์ (2544 , บทคัดย่อ). ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานการปฏิรูปการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดกรมศิลปากร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาของแต่ละสถานศึกษามีจำนวน 11 ด้าน คือ ด้านบริหารและการจัดการ ด้านสื่อ วัสดุอุปกรณ์และอาคารเรียน ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านชุมชน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านการสนับสนุน ด้านกระบวนการสอน ด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านหลักสูตร และส่งเสริมอาชีพ ด้านการมีส่วนร่วมบริหาร และการวางแผนปฏิบัติงาน ด้านความเหมาะสมของหลักสูตร และด้านวุฒิและประสบการณ์การสอนของครู ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวมของทุกสถานศึกษา ได้แก่ ปัจจัยด้านวุฒิและประสบการณ์การสอนของครู เป็นปัจจัยที่ส่งผลในระดับมากที่สุด ส่วนปัจจัยส่งเสริมในระดับน้อยที่สุดคือด้านชุมชน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ทัศนาศิขิต (2540 , บทคัดย่อ). ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัจจัยการบริหารโรงเรียนโดยภาพรวมและเมื่อแยกพิจารณาแต่ละปัจจัย พบว่าอยู่ในระดับมาก โดยมีปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติงานอยู่ในอันดับสูงที่สุด ส่วนระดับการปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาโดยภาพรวมและเมื่อแยกพิจารณาแต่ละปัจจัย พบว่าอยู่ในระดับมาก สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับการปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนโดยภาพรวม พบว่า สัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อแยกวิเคราะห์เป็นรายปัจจัย พบว่า ทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัยการบริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานนิเทศภายใน พบว่า ปัจจัยด้านลักษณะบุคคล ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติงาน ส่งผลต่อการกำหนดผู้รับผิดชอบงานนิเทศภายในโรงเรียนงานจัดระบบข้อมูลและสารนิเทศเพื่อการวางแผน และการวางแผนนิเทศที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา ปัจจัยด้านลักษณะสภาพแวดล้อม ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติงาน ส่งผลต่อการดำเนินการตามแผนนิเทศที่วางไว้ และปัจจัยด้านลักษณะองค์การ ปัจจัยด้านลักษณะสภาพแวดล้อม และปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ส่งผลต่อการประเมินผลการนิเทศอย่างเป็นระบบ

สมศักดิ์ ทองเนียม (2546 , บทคัดย่อ). ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยการบริหารของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชลบุรี โดย

ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยการบริหาร โรงเรียนอยู่ในระดับมากจำนวน 3 ด้าน คือ ด้านลักษณะขององค์กร ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านนโยบาย การบริหารและการปฏิบัติ และด้านลักษณะของบุคลากร ตามลำดับ ส่วนด้านลักษณะของสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง 2) การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนสังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียน อยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษา และเตรียมการ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ และด้านการวางแผนประกันคุณภาพการศึกษา และด้านการนำแผนประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ ตามลำดับ ส่วนด้านการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และด้านการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง 3) ปัจจัยการบริหารกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่กำหนดไว้ โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง และเป็นความสัมพันธ์ทางบวก

น้ำอ้อย ใจแสน (2546 , บทคัดย่อ). ศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาท้องถิ่นโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า 1) โรงเรียนส่วนใหญ่มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยการเตรียมบุคลากร เอกสารและวัสดุหลักสูตร อาคารสถานที่ การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร งบประมาณในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะของการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะของการปรับรายละเอียดเนื้อหา การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะของปรับปรุงและ/หรือเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะของการจัดทำสื่อการเรียนการสอนชิ้นใหม่ แต่ไม่มีการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะของการจัดทำคำอธิบายหรือรายวิชาเพิ่มเติม 2) โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านอาคารสถานที่ไม่มีปัญหา ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ คือ ขาดผู้ชี้แนะในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ไม่มีความรู้ความเข้าใจ งบประมาณไม่เพียงพอ อาคารสถานที่ไม่เพียงพอ มีภาระการสอนมาก ไม่มีเวลาดำเนินการ

ศิรินา โปษประโค (2545 , บทคัดย่อ). ศึกษาปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า : ปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูประถมศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดชลบุรี ครูมีปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ย จากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการจัดทำสื่อการเรียนชิ้นใหม่ ด้านการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม ด้านการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการ

เรียน ด้านการจัดทำคำอธิบายหรือรายวิชาเพิ่มเติม และด้านการปรับรายละเอียดของเนื้อหา และการเปรียบเทียบปัญหาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดชลบุรี จำแนกตามวุฒิทางการศึกษา ประสิทธิภาพในการทำงาน หน้าที่และความรับผิดชอบ จากผลการวิจัยพบว่า ครูมีปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ชนิษฐ์ศรี ลืออารีย์ (2540 , บทคัดย่อ). ศึกษาการบริหารและปัญหาการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา เขตการศึกษา 12 ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารหลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา เขตการศึกษา 12 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนงานทั่วไป การจัดทำแผนงานวิชาการ การดำเนินงานตามแผน และการประเมินผลการดำเนินงาน 2) ปัญหาการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา มีปัญหาในการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนงานทั่วไป การจัดทำแผนงานวิชาการ การดำเนินงานตามแผน และการประเมินผลการดำเนินงาน ปัญหาที่สำคัญของแต่ละด้าน ได้แก่ ในด้านการวางแผนงานทั่วไป คือ โรงเรียนจัดสรรงบประมาณกระจายไปตามแผนงานและโครงการยังไม่ได้สัดส่วนที่เหมาะสม ในด้านการจัดทำแผนงานวิชาการ คือ โรงเรียนได้มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพิ่มเติมน้อย เช่น การจัดทำเอกสารประกอบการเรียน แผนการสอน สื่อประกอบการสอน และการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ในด้านการดำเนินงานตามแผนคือ โรงเรียนไม่ได้จัดให้มีการศึกษาและฝึกงานนอกสถานที่ในด้านการประเมินผลการดำเนินงาน คือ โรงเรียนไม่ได้ติดตามผลนักเรียนที่จบหลักสูตรอย่างต่อเนื่องและเป็นปัจจุบัน 3) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูปฏิบัติการสอนมีทัศนะต่อการบริหารและปัญหาการบริหารหลักสูตร โดยรวมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผนงานทั่วไป การจัดทำแผนงานวิชาการ การดำเนินงานตามแผน และการประเมินผลการดำเนินงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) แต่มีทัศนะต่อการบริหารและปัญหาการบริหารหลักสูตรด้านประเมินผลการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน

พิชณี พงษ์สุภา (2544 , บทคัดย่อ). ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องงานใบตอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) ผลการพัฒนาหลักสูตร ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีคุณภาพสูงหรือดีมาก หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เหมาะสมกับผู้เรียน สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ องค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องดี 2) ผลการทดลองใช้หลักสูตรพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ศิริธีร์ งามประจบ (2548 , บทคัดย่อ). ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระ

การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้บ้านน้อยคอยักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัย พบว่า 1) ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีคุณภาพ เหมาะสม อยู่ในระดับมาก หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และสอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม และความต้องการท้องถิ่น สามารถนำไปใช้พัฒนาการเรียนการสอน ได้ 2) ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความตระหนักทางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความตระหนักทางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วารภรณ์ ดิษริยะกุล (2548 , บทคัดย่อ). ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีคุณภาพสูงหรือดีมาก หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นเหมาะสมกับผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ องค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องกันดีและผลการทดลองใช้หลักสูตรพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จันทร์เพ็ญ เรื่องสวัสดิ์ (2546 , บทคัดย่อ). ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องพืชสมุนไพรในท้องถิ่น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กรณีศึกษาโรงเรียนวัดโคกจี๋หนอง อำเภอบางทอง จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) ได้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องพืชสมุนไพรในท้องถิ่น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีความเหมาะสมนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องพืชสมุนไพรในท้องถิ่นสูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร มีทักษะกระบวนการการทำงาน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักวางแผนและแก้ปัญหาในการทำงาน มีนิสัยรักการทำงาน เห็นคุณค่าของการทำงาน มีความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ เกิดความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาในท้องถิ่น สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อยู่ในระดับดีมาก

2.9 สรุปกรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้นิยามและสรุปกรอบแนวคิดการวิจัย เรื่องปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเขิงเทรา เขต 2 ดังนี้

ปัจจัยการบริหาร หมายถึงปัจจัยการบริหารที่มีบทบาทสำคัญต่อการนำโรงเรียนไปสู่การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้ให้นักเรียนที่เป็นผลผลิตเป็นคนดี คนเก่ง และสามารถดำรงชีวิตในสังคมท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ได้อย่างมีความสุข ผู้วิจัยได้ให้นิยามเฉพาะไว้ 4 ด้านดังนี้

- 1) ปัจจัยด้านบุคคล ซึ่งประกอบด้วย
  - (1) คุณลักษณะของครูและผู้บริหารโรงเรียน
  - (2) การพัฒนาตนเองของครูและผู้บริหาร
  - (3) การรับรู้นโยบายจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
  - (4) บทบาทคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - (5) ความร่วมมือของผู้ปกครองนักเรียนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 2) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย
  - (1) สภาพแวดล้อมภายนอกสถานศึกษา
  - (2) สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา
- 3) ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งประกอบด้วย
  - (1) การได้รับและ การใช้จ่ายเงิน วัสดุ ครุภัณฑ์
  - (2) สื่อ เทคโนโลยี
  - (3) อาคารสถานที่
- 4) ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วย
  - (1) การกำหนดเป้าหมาย
  - (2) กระบวนการสรรหาและการใช้ทรัพยากร
  - (3) การมีส่วนร่วม
  - (4) การสร้างสรรค์และริเริ่มสิ่งใหม่
  - (5) นโยบายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

โดยปัจจัยในลักษณะใดที่จะส่งผลและมีความสัมพันธ์กับการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีกระบวนการในการดำเนินการ 6 ขั้นตอนดังนี้

- 1) การศึกษาวิเคราะห์จัดทำข้อมูลพื้นฐาน
- 2) การกำหนดความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น
- 3) การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
- 4) การจัดทำคำอธิบายรายวิชา เนื้อหา หรือกิจกรรม
- 5) การจัดทำแผนการเรียนรู้ คู่มือครู และสื่อ
- 6) การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาหลักสูตร